

IJISS

วารสาร สหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

(INTERDISCIPLINARY JOURNAL IN SOCIAL SCIENCES)

ISSN : (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5

กันยายน - ตุลาคม 2566

Vol 1 No. 5

September - October 2023

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

(INTERDISCIPLINARY JOURNAL IN SOCIAL SCIENCES : IJISS)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2566

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์ อื่น ๆ ของคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป อันครอบคลุมไปถึงศาสตร์ต่าง ๆ ด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมผลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม สังคมสงเคราะห์ นิติศาสตร์ การจัดการ บริหารธุรกิจ การตลาด และศาสนา เป็นต้น โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปริญญาวารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ. ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.หิรัญภรณ์ แก่นท้าว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.เดช ชูจันทร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรังกูโร, ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ

รศ.ดร.ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อาจารย์ ดร.ลำพอง กล่อมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.ไชยา ประดิษฐ์ธรรม

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

กองจัดการ

พระคมสัน จิตเมธโส, ผศ.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ปริญญา นิกรกุล

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดาวเหนือ บุตรสีทา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปินกรรม :

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายถาวร ภูษา

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

สำนักงานวารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวม โชน B ชั้น M เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.
2. พระอุดมสิทธินายก,รศ.ดร.
3. พระครูสุธีภิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
4. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
5. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
6. พระปลัดระพีณ พุทธิสาร, ผศ.ดร.
7. รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น
8. รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
9. ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา
10. ผศ.ดร.ผดุง วรณทอง
11. ผศ.ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี
12. ผศ.ดร.สมบัติ อรรถพิมล
13. อาจารย์ ดร.ลำพอง กล่อมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร รศ.ดร.
2. รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
3. รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล
4. รศ.ดร.ชัยยุทธ ชินกุล
5. รศ.ดร.ดวงตา สราญรมย์
6. รศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร
7. รศ.ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข
8. รศ.ดร.ภูมิ โชคเหมาะ
9. รศ.ดร.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
10. ผศ.ดร.พลปลั่ง คงชนะ
11. ผศ.ดร.ชุมพล รอดแจ่ม
12. ผศ.ดร.นฤมล อนุสนธิพัฒน์
13. ผศ.ดร.ปิ่นธร หอมบุญมา
14. ผศ.ดร.สุธี โกสิทธิ์
15. ผศ.ดร.พงษ์พันธ์ นารีน้อย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

16. ผศ.ดร.คณกร สว่างเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
17. ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
18. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
19. ผศ.ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
20. อาจารย์ ดร.พรพรรณ โปร่งจิต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
21. อาจารย์ ดร. สุพรรณนิกา ศรีพูล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
22. อาจารย์ ดร.ไชยา ประดิษฐ์ธรรม	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
23. อาจารย์ พีรพัฒน์ พันศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 5 ประจำปี 2566 (กันยายน - ตุลาคม) และเป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความวิจัย และบทความวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ดังนั้น กองบรรณาธิการมีความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสาร บทความทางวิชาการและงานวิจัยได้รับการคัดเลือกและคัดกรองอย่างเข้มข้นโดยผู้เขียนเพื่อตีพิมพ์บทความตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อปรับปรุงคุณภาพของวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการยังได้ปรับปรุงรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหา ในปริมาณที่จะทำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำปี 2566 (กันยายน - ตุลาคม) ประกอบด้วยบทความวิชาการและงานวิจัย จำนวน 4 บทความ สุดท้ายนี้ บรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามความเหมาะสม หากผู้อ่านให้คำแนะนำในการปรับปรุงวารสารนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้านการศึกษาไทย กองบรรณาธิการขอขอบคุณและยินดีรับไว้เพื่อการปรับปรุงวารสารต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดช ชูจันทร์

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(3)
บทบรรณาธิการ	(5)
สารบัญ	(6)
บทความวิชาการและบทความวิจัย	
การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก <i>เบญจวรรณ คงเขียว, อริสา วจีสุจริต, ประภาพร พุทธเสมอ</i>	1-13
ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย <i>กฤษฎา ไกรสุริยวงศ์, สายรุ้ง บุปผาพันธ์, สมชัย ศรีนอก</i>	14-29
การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนา <i>กรณ์รวิ ฐิตอมรวิทย์</i>	30-44
อภิธานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน <i>หทัยรักษ์ สุโพธิ์ทอง</i>	45-55

การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
A STUDY OF THE WAY OF LIFE OF THE HOMELESS BY THE RAILWAY, NAI MUEANG
SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

เบญจวรรณ คงเขียว, อริสา วจีสุจริต, ประภาพร พุทธเสม

Benjawan Khongeiw, Arisa Wajeesujarit, Praphaphon phutthasem

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Phibunsongkhram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Benjawan.kh@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปรากฏการณ์วิทยา โดยมีพื้นที่ศึกษาได้แก่ บริเวณสถานีรถไฟจังหวัดพิษณุโลก ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลกับคนไร้บ้าน จำนวน 10 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีแบบเจาะจง และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่จะเป็นคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีภูมิลำเนาจังหวัดพิษณุโลก มีอายุประมาณ 50-70 ปี ส่วนใหญ่สำหรับสาเหตุของการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน พบอยู่ 3 ปัจจัยหลักได้แก่ ปัจจัยครอบครัว เกิดจากความขัดแย้งภายในครอบครัวที่ส่งผลต่อสภาวะความเปราะบางทางด้านจิตใจ ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและรายได้ คนไร้บ้านมีการประกอบอาชีพเก็บขยะและรับจ้าง แต่มีรายได้ที่ไม่แน่นอน และสมาชิกในครอบครัวไม่เกื้อหนุนกันต่างคนต่างอยู่จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ออกจากบ้านแล้วกลายมาเป็นคนไร้บ้าน และปัญหาด้านการศึกษา การเข้าถึงโอกาสในการทำงานเนื่องจากระดับการศึกษาที่ไม่สูงมากและบางคนก็ไม่เรียนหนังสือทำให้การเข้าถึงแหล่งในการประกอบอาชีพค่อนข้างจำกัดจึงทำให้เกิดการตกงานไม่มีหน่วยงานไหนรับทำงาน สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนไร้บ้านหน่วยงานรัฐควรมีการช่วยเหลือในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและรายได้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองในอนาคตได้

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, คนไร้บ้าน, ริมทางรถไฟ

Abstract

The purpose of this research is to study the in-depth characteristics of the homeless people along the railroad in phitsanulok province. Qualitative research methodology, phenomenology, the study is in phitsanulok Railway Station Using in-depth individual interviews with 10 homeless people, key informants were selected by purposive method, and content analysis method was used. phitsanulok Province Most of them can help themselves. He was born in phitsanulok Province, aged about 50-70 years. Most of the causes of becoming homeless were found in 3 mains: factors: Family factors caused by conflicts within the family that affected the state of psychological vulnerability. Occupation and income factors Homeless people have a career as a garbage collector and hired person, but there is no uncertain income. And family members do not support each other, they live, so these people leave the house and become homeless, and educational problems include access to job opportunities due to the level of education that is not very high, and some people do not study, making access to sources of occupation quite limited, resulting in unemployment and no agency to accept work. For suggestions to improve the quality of life for homeless people, government agencies should aid in developing and promoting occupations and incomes to be able to live on their own in the future.

Keywords: Way of life; Homeless; Railroad

บทนำ

คนไร้บ้าน (Homelessness) เป็นคนที่ไม่มีบ้านและที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเป็นคนด้อยโอกาส คนไร้ บ้านไม่ใช่คนที่เพิ่งตกงานและออกมาหางานทำ แต่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนตั้งแต่ 3 เดือนหรืออาจนานจนถึง 10 ปี สาเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้บ้านมีหลายประการ อาทิ เช่น เป็นคนไร้ญาติขาดมิตรหรือมีญาติแต่เหมือนไม่มี เพราะตั้งข้อรังเกียจที่ไปอาศัยเขาอยู่ทำให้รู้สึกคับข้องใจ หรือถูกพ่อแม่ทารุณไม่เฉพาะพ่อแม่เลี้ยงแม่เลี้ยงแต่ บางครั้งเป็นพ่อแม่ของตนเอง ถือ เป็นความเปราะบางของสถาบันครอบครัวหรือการเป็นเกษตรกรที่สูญเสียปัจจัยการผลิตทั้งสมบัติ ส่วนตัวและที่ดินหรือกลายเป็นคนไร้บ้านหรือสาเหตุมาจากได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรมบางราย

ทะเลาะกับเพื่อนร่วมงานหรือโดนโกงจนทำให้เกิดความผิดหวัง บางรายเพิ่งพ้นโทษจากเรือนจำไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องได้เนื่องจากตนเองต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ญาติพี่น้องได้ย้ายถิ่นที่อยู่ไปแล้วเป็น ต้นเหตุให้ไร้บ้าน ความบกพร่องของสถาบันครอบครัวไม่ได้รับความช่วยเหลือ จึงออกจากบ้านมาเร่ร่อนและคนไร้ บ้านบางคนเป็นผู้มีประวัติสังคมไม่ยอม รับที่เคยต้องโทษ เช่น ลักทรัพย์ พยายามฆ่า ฉกชิงวิ่งราว คดียาเสพติด หรืออาจมีสาเหตุมาจากความพิการทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถทำงานหารายได้จึงออกจากบ้านอยู่อาศัยเอง นอกจากนี้คนไร้บ้านบางคนเป็นโรคติดต่อร้ายแรง เช่น ติดเชื้อเอชไอวีจึงตกงานเนื่องจากสังคมรังเกียจจึงกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ท้ายที่สุดคือการสมัครใจมาเป็นคนไร้บ้านเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตบนท้องถนนอย่างสมัครใจ เป็นกลุ่มคนรักอิสระชอบท่องเที่ยวเป็นต้น (Penguinhomeless, 2564)

สำหรับประเทศไทยมีตัวเลขการสำรวจที่จัดเก็บโดย 2 หน่วยงาน ได้แก่ ในปี พ.ศ. 2558 กระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงแห่งมนุษย์ สำรวจพบคนเร่ร่อนทั้งสิ้น 3,360 คน ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นเพศชาย ประมาณ 2,214 คน และเป็นเพศหญิง 1,246 คน (One More News, 2558) ถัดมาในปี พ.ศ. 2559 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ทำการสำรวจจำนวนคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบคนไร้บ้าน จำนวน 1,307 คน และคาดการณ์ในปี 2560 จะมีคนไร้บ้านทั่วประเทศราว 30,000 คน (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน และคณะ, 2559) แม้ว่าข้อมูลจำนวนคนไร้บ้าน กรณีประเทศไทยมีเพียงการสำรวจในกรุงเทพมหานครเท่านั้น และแนวโน้มของสถานการณ์ของคนไร้บ้านในระดับประเทศเป็นเพียงการประมาณการ แต่จากจำนวนที่ปรากฏก็เป็นภาพสะท้อนของสังคมไทยที่กำลังประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาครอบครัว

ปัญหาสังคมสำคัญซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ไม่สมดุล เป็นปัญหาในสังคมไทยมาช้านาน ไม่เพียงแต่จะแสดงภาพแห่งความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนเร่ร่อนขอทานเท่านั้น หากยังเป็นภาพสะท้อนถึงความยากจนของประเทศ รัฐบาลได้มีนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยจะให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมพลังแก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรม เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน และประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ ปัญหาคนเร่ร่อนเป็นกลุ่มปัญหาหนึ่งตามแนวทางการแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาคนเร่ร่อนขอทานคือ สภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ภายในชุมชนมีปัญหาเรื่องอบายมุข ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งและมั่นคง ความยากจน

หา รายได้ไม่พอใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความแตกต่างระหว่างความเจริญ การกระจายรายได้ของเมืองและชนบท การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ผู้คนในชนบทต้องพากันอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ๆ เพื่อหางานทำหารายได้ให้มากพอที่อยู่รอดและมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้คนเร่ร่อน ขอบทานสามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้อย่างมีความสุขดีกว่าที่ภูมิลำเนาเดิม (วสันต์ ณ ถลาง, 2549)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงปัญหาคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของคนไร้บ้าน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจด้วยเรื่องว่าคนไร้บ้านเป็นใคร มาจากไหน ทำไมถึงกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ก่อนมาเป็นคนไร้บ้านมีปัญหาอะไรในชีวิตหรือไม่ อย่างไร ชีวิตประจำวันของคนไร้บ้านทำและเพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนไร้บ้าน ว่าคนเหล่านี้ไม่ใช่ขอทานแต่ผู้เหล่านี้เป็นผู้ที่ขาดโอกาสในการทำงาน พวกเขาควรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองในอนาคต (นภัสภรณ์ ใจหา, 2558)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาชีวิตวิถีของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การศึกษาภาคสนามใน การหาคำตอบให้กับวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยในการวิเคราะห์ : หน่วยในการวิเคราะห์ระดับกลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่ในการวิจัย : สถานีรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย : กลุ่มคนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จ.พิษณุโลก

วิธีการออกแบบเลือกผู้ให้ข้อมูลในการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างในการศึกษาด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อหาผู้ให้ข้อมูลที่ดีและเหมาะสมกับประเด็นที่ทำการวิจัย อันเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่ให้ความเข้าใจ

ถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาแบบองค์รวม ซึ่งการใช้หลักการนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (ชาย โพธิ์สีตา, 2547) กล่าวคือ ไม่มีข้อมูลอะไรใหม่อีกแล้วหรือได้คำตอบซ้ำเหมือนเดิม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้มีการเลือกวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟและเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามชัดเจนและมีลักษณะปลายเปิดสำหรับประเด็นที่อาจเกิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม

2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากสายตาคนนอก โดยนักวิจัยเป็นคนสำคัญในการเฝ้าดูปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เราสนใจในเรื่องวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ โดยมีหลักการสังเกตพิเศษ 3 ประเด็น คือ การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สถานที่ และบริบทแวดล้อมภายในกลุ่มเป้าหมาย (ชาย โพธิ์สีตา, 2562) ในระหว่างที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะกระทำการสังเกตการณ์ร่วมด้วย เพื่อดูถึงลักษณะท่าทีทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และขั้นตอนที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิด และวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการค้นคว้าหนังสือ รายงานการวิจัย ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และวารสารทางวิชาการต่างๆ ทั้งเอกสารภาษาไทย และเอกสารต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy Adaptation Model) และแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ การเก็บข้อมูลโดยตรงจากภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ออกไปทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนั้น เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ดี คือ ตัวผู้วิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีการตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยต้อง คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือ การตรวจสอบข้อมูลว่าได้มา มีความถูกต้อง ครบถ้วน และครอบคลุมที่สามารถตอบตามประเด็นคำถามและตรงตามวัตถุประสงค์ การวิจัยที่สำคัญได้หรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยควรทำการตรวจสอบต่อไปว่า มีความน่าเชื่อถือและแม่นยำตรงหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าหรือตรวจสอบที่มาของข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านตัวบุคคล อันหมายถึง การตรวจสอบว่า หากผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จะยังเหมือนเดิมหรือไม่ ในด้านเวลา อันหมายถึง ต้องตรวจสอบข้อมูลใน ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่างๆ นั้น เหมือนกันหรือไม่ และในด้านสถานที่คือ ผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบในสถานที่ที่แตกต่างกันด้วยว่าจะได้ข้อมูลที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกันหรือไม่ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมส่วนใหญ่ที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดเวลาหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ ภายหลังจากการเก็บข้อมูลจะมีการถอดเทป และสรุปข้อมูลจาก การจดบันทึกภาคสนามจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีกระบวนการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

1) การจัดระเบียบข้อมูล เป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายวิธี ให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระบบระเบียบ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ง่าย โดยการการจัดระบบของหัวข้อและจำแนกหมวดหมู่หรือประเภทข้อความ สร้างกระบวนการให้รหัสข้อมูล โดยทำการนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบ เปรียบเทียบ กำหนดกรอบแนวคิด และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันในลักษณะแบบจำลองโมโนทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไข ปรากฏการณ์ บริบท เงื่อนไขสนับสนุนให้เกิดการกระทำปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่อง

2) การแสดงข้อมูล เป็นการนำเอาหน่วยข้อมูลที่แยกหรือแตกออกเป็นส่วนย่อยๆ และให้รหัสเรียบร้อยแล้ว กลับมารวมเข้ากันใหม่ให้เป็นกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อของการวิเคราะห์

3) การหาข้อสรุปและการตีความ เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และตีความหมายของข้อค้นพบที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูล และการแสดงข้อมูล ตามกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย กล่าวคือ ผลจากการจัด กลุ่มประเภทข้อมูล จะทำให้เห็นแบบแผนของความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ รวมถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีการใช้โปรแกรม Microsoft Word เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปมีความถูกต้องตรงตามประเด็น และมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดด้วย

4) การวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้ตารางเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอีกด้วย เพื่อข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ในรอบของความสัมพันธ์ และมีความเชื่อมโยงที่ทำให้มองเห็นภาพของความแตกต่าง บริบทและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง กิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ หรือผลที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันภายในปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาเพื่อศึกษา คุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ และเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคนไร้บ้าน

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตของคนไร้บ้าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคนไร้บ้าน

ตารางที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 คน

ลำดับ	ชื่อ	เพศ	อายุ	ลักษณะ
1	นางทราย (นามสมมติ)	เพศหญิง	65 ปี	หุ่นสมส่วน ผิวสีออกโทรมดำเกิดจากการโดนแดด ผมหยาบ แต่งตัวธรรมดา
2	นางน้ำ (นามสมมติ)	เพศหญิง	53 ปี	หุ่นสมส่วน ผิวสีน้ำผึ้ง ผมหยาบ หน้าดูตุ่ม แต่งตัวเสื้อผ้าที่สวมใส่ดูไม่ค่อยสะอาดเท่าไร

จากตารางด้านบนจะเห็นว่าไม่มีบุคคลไร้บ้านริมทางรถไฟซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน โดยเป็นผู้หญิงทั้ง 2 คน โดยอายุผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วง 50-70 ปี โดยบุคคลไร้บ้านมีวิถีชีวิตดังนี้

กรณีศึกษา นางทราย (นามสมมติ เพศหญิง)

ปัจจุบันนางทราย (นามสมมติ) มีอายุ 65 ปี ระดับการศึกษานางทรายไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากบ้าน ยากจนไม่มีเงินที่จะส่งเรียนหนังสือจึงไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนหนังสือ ที่อยู่อาศัย เดิมอยู่ที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก สภาพที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวผนัง บ้านทำจากไม้ปุนเป็นบางส่วน หลังคามุงด้วยสังกะสี มีห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้าน ภายในบ้านไม่มี ห้องแยก บ้านเป็นโรงกว้างแล้วนอนรวมกัน สถานภาพสมรสใน ปัจจุบัน โสด จำนวนบุตร มีบุตร ทั้งหมด 3 คน เป็นผู้หญิงจำนวน 2 คนและเป็นผู้ชายจำนวน 1 คน

กรณีศึกษา นางน้ำ (นามสมมติ เพศหญิง)

ปัจจุบันนางน้ำ (นามสมมติ) มีอายุ 53 ปี ระดับการศึกษาได้มีการศึกษาสูงสุดถึงประถมศึกษา ปีที่ 3 ที่อยู่อาศัยเดิมอยู่ที่ตำบลจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก สภาพที่อยู่อาศัยเป็นบ้านปุน 1 ชั้น หลังคาเป็นกระเบื้องมีห้องนอน 1 ห้อง และมีโรงกลางบ้านมีห้องน้ำในตัว เป็นบ้านเช่าที่ อาศัยอยู่กับแม่เช่าในราคาเดือน 1,000 บาทต่อเดือน ตั้งแต่พ่อแม่ได้เสียชีวิตไปจึงไม่มีเงินที่จะ เช่าต่อเพราะไม่มีงานทำ สถานภาพสมรสในปัจจุบัน โสดและไม่มีบุตร

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตของคนไร้บ้าน

จากการสัมภาษณ์ได้มีการสัมภาษณ์คนไร้บ้านเกี่ยวกับการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นคำถามใน การนำร่องที่นำไปสู่การตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปรับตัวด้านการ ดำเนินชีวิตในประเด็นต่างๆ ซึ่งในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) ที่พักอาศัย 2) อาชีพและ รายได้ 3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน 4) สุขภาพร่างกาย 5) การเข้าถึงสวัสดิการ ของรัฐ 6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
คนที่1 (นางทราย นามสมมติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล หุ่นสมส่วน ผิวสีออกไปทางคล้ำ เกิดจากการโดนแดด ผอมยาว แต่งตัวธรรมดา	1) ที่พักอาศัย	ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะอาศัยนอนตามข้างทาง เปลี่ยนที่นอนพักไปเรื่อยๆ
	2) อาชีพและรายได้	ไม่มีอาชีพ มีรายได้ 600 บาทต่อเดือน ได้มาจากเบี้ยคนชราเพียงอย่างเดียว
	3) การกินอยู่และหลับนอน	การกินได้ขออาหารพ่อค้าแม่ค้าแถวสถานี รถไฟกินประทังชีวิต ส่วนการนอนปัจจุบันได้ นอนอยู่ข้างร้านขายของทะเล ชื่อร้านเจ้าสมุทรซีฟู้ด
	4) สุขภาพร่างกาย	สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปกติ
	5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ	ได้รับ เบี้ยคนชรา 600 บาทต่อเดือน เพียงอย่างเดียว
	6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน	จากการสัมภาษณ์นางทรายได้บอกว่าไม่มี แต่จากการพูดคุยได้เรื่อยๆ นางทรายพูดว่า เดี่ยวลูกสาวจะมารับไปอยู่ด้วย แต่จากการที่ได้รับฟังเรื่องราวมานางทรายหวังจะให้ลูก สามีมารับไปอยู่ด้วย

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
คนที่ 2 (นางน้ำ นาม สมมติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล หุ่นสมส่วน ผิวสีน้ำผึ้งผม ยาว หน้าดูดู การแต่งตัว เสื้อผ้าที่สวมใส่ดูไม่ค่อย สะอาดเท่าไร	1) ที่พักอาศัย	ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะ อาศัยนอนตามข้างทาง แต่ ส่วนมากจะนอน หน้าร้านสะดวก ซื้อ 7-11 ตรongsถานีรถไฟข้าง ร้าน ทอง
	2) อาชีพและรายได้	ไม่มีอาชีพ รายได้มาจากการ ขอด่านได้ละ ประมาณ 100 บาท ต่อวัน ส่วนจะนั่งขอด่านอยู่ตรง หน้า 7-11 แถวสถานีรถไฟ และยัง มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
	3) การกินอยู่และหลับ นอน	ได้เงินจากการขอด่านมาซื้ออาหาร กินหรือบางทีก็ขอด่านพ่อค้าแม่ค้า แถวตลาดร่วมใจและการหลับนอน นอนอยู่ที่หน้า 7-11 แถวสวัสดิ พาณิชย์
	4) สุขภาพร่างกาย	เป็นโรคต่อกระดูก มองได้แบบ เลื่อนรางแต่ก็ ยังสามารถมองได้ อยู่ ยังไม่ได้รับการรักษา
	5) การเข้าถึงสวัสดิการ ของรัฐ	มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพียงอย่าง เดียว
	6) ความคาดหวังและ ความฝันของคนไร้บ้าน	ไม่มีความคาดหวังและความฝัน ขอแค่ให้มีเงินกินข้าวหรือข้าวกินก็ พอใจแล้ว

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดยการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารมาดำเนินการวิเคราะห์ และประเมินผล โดยได้ผลการศึกษาซึ่งผ่านการประมวล และเชื่อมโยงในลักษณะพรรณนา ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีดังนี้

จากการศึกษาผลการศึกษาวิถีชีวิตคนไร้บ้านริมทางรถไฟ คนไร้บ้านมีการดำเนินชีวิต หลายรูปแบบ และมีหลายสาเหตุที่ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายมาเป็นคนไร้บ้าน โดยแบ่งข้อมูลเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) ที่พักอาศัย 2) อาชีพและรายได้ 3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน 4) สุขภาพร่างกาย 5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ 6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน ดังนี้

1) ที่พักอาศัยของคนไร้บ้าน

ด้านที่พักอาศัยคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะอาศัยนอนตามข้างทาง เปลี่ยนที่นอนพักไปเรื่อยๆ

2) อาชีพและรายได้ของคนไร้บ้าน

ด้านอาชีพและรายได้ของคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านบางส่วนมักจะไม่มียาได้และอาชีพ แต่ก็ยังมีรายได้ จากสวัสดิการของรัฐ เช่น เบี้ยคนชราและบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน

ด้านการกินอยู่ พบว่า ได้ขออาหารพ่อค้าแม่ค้าแถวสถานีรถไฟกินประทังชีวิต เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอ ในการซื้ออาหารกิน ด้านการหลับนอน พบว่า มักจะนอนตามสถานที่สาธารณะไปตามจุดต่างๆ แถวสถานีรถไฟ

4) สุขภาพร่างกายของคนไร้บ้าน

ด้านสุขภาพร่างกาย พบว่า สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปกติแต่ถ้าถึงจะป่วยหรือไม่สบายก็ไม่มีเงินพอที่จะรักษาอยู่ดี

5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ

ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า คนไร้บ้านที่ได้สัมภาษณ์มีบัตรประชาชน จึงเข้าถึงสวัสดิการของ ภาครัฐเป็นบางส่วน

6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน

ด้านความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านไม่มีความคาดหวัง ใช้ชีวิตไปวันๆ ไม่รู้อนาคตจะเป็นไป कैมีข่าวกินก็พึ่งพอใจแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์พบว่า คนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก มีพื้นเพเป็นคนจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่ มีอายุประมาณ 50-70 ปี สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สาเหตุการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน พบว่า มีหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยทางด้านการเงิน และปัจจัยทางด้านครอบครัวเป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังเกี่ยวข้องกับปัญหาทางการศึกษา เช่น การศึกษาที่ไม่สูงมากและบางคนก็ไม่เรียนหนังสือ ภาวะตกงานหางานทำ ไม่ได้เนื่องจาก ไม่มี การศึกษาจึงทำให้ไม่มีใครรับเข้าทำงาน งานวิจัยนี้พบว่าการที่กลายมาเป็นไร้บ้านมีสาเหตุหลาย ปัจจัย จึงไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่าปัจจัยหรือสาเหตุของกลายมาเป็นคนไร้บ้านมาจากสาเหตุ ใดเพราะสาเหตุ การมาเป็นคนไร้บ้านมีหลายสาเหตุมาก เช่น ปัญหาทางการเงิน ไม่มีรายได้ สมาชิกในครอบครัวไม่เกื้อหนุนกันต่าง คนต่างอยู่จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ออกจากบ้านแล้วกลายมา เป็นคนไร้บ้าน

ในส่วนของวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก มักจะอาศัยอยู่ ในพื้นที่สาธารณะและอยู่กันเป็นกลุ่ม ได้แก่ ภายในสถานีรถไฟจังหวัด พิษณุโลก หน้า 7-11 หน้าร้านเปรี้ยว หน้าร้านข้างของและที่ตลาดร่วมใจจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งคน ไร้บ้านในจังหวัดพิษณุโลกจากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่าคนไร้บ้านในจังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ จึงไม่มีเงินที่จะไปเช่าบ้านในราคาถูกเพื่อพัก อาศัยได้ ในด้านการ ใช้ชีวิตจึงไม่มีการประกอบอาหารทานเอง เพราะไม่มีที่อยู่อาศัยและไม่มีเงิน จึงมักที่จะขอ พ่อค้าแม่ค้าแถวนั้นทานประทังชีวิต

ดังนั้น วิถีชีวิตคนไร้บ้านไม่สอดคล้องกับทฤษฎีคุณภาพชีวิต ทฤษฎีคุณภาพชีวิตคือ คุณภาพชีวิตของบุคคล ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 บุคคลได้สิ่งจำเป็นแก่ความต้องการ ของชีวิต เช่น อาหารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า สุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยบ่อยครั้ง และมีความ มั่นคงในชีวิต มีเศรษฐกิจดี สังคมดี สนใจการเมือง ส่วนที่ 2 บุคคลมีค่านิยมที่เหมาะสมกับ

สังคมวัฒนธรรมการเมือง และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ แต่คนไร้บ้านไม่ได้ ต้องการที่จะมีบ้าน มีเสื้อผ้าดี พวกเขาต้องการเพียงแค่มิ่ข้าวกินที่นอนก็เพียงพอแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอให้มีการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไร้บ้าน แต่ก็ต้องเฉพาะเจาะจงและความสมัครใจของตัวบุคคล
2. ควรมีการจัดการสร้างอาชีพให้แก่บุคคลเหล่านี้
3. ควรมีจัดสรรที่อยู่อาศัยให้แก่คนไร้บ้านในราคาถูกๆ เพื่อที่จะให้คนจนสามารถเข้าถึงได้ งานวิจัยฉบับนี้เป็นข้อเสนอจากภาพรวมและสถานการณ์ที่มีอยู่ ซึ่งวิจัยฉบับนี้ยังสามารถศึกษา และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในรายละเอียดที่มากขึ้นต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- คณิน เชื้อดวงผุย, อนุวัฒน์ พลทิพย์, วิบูลย์ วัฒนนามกุล, และสุภณีย์ ประเสริฐสุข. (2561). *วิถีชีวิตของคนไร้ บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น.
- ญาณิการ อักษรน้า. (2558). *พลวัตความหมายคำว่า “บ้าน” ของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ธมลวรรณ เรืองแก้ว. (2559). *ความสุขของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาลัยศิลปกร
- นภัสภรณ์ ใจทา. (2558). *ความต้องการของคนไร้บ้านในศูนย์สุวิทย์ วัดหนู*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). *วิถีชีวิตคนไร้บ้าน ความหลากหลาย ณ ชายขอบเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พีระ ตั้งธรรมรักษ์. (2561). *การพัฒนาตัวชี้วัดความเปราะบางในการเข้าสู่ภาวะไร้บ้านและตัวชี้วัดความพร้อมในการตั้งหลักชีวิตเพื่อกลับคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- รณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2560). *นิยาม และมายาคติกับความเป็นจริงของคนไร้บ้าน ผ่านการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

THITTHADHAMMIKATTHASANGVATANIKHAM 4 WITH THE SUPPLY CHAIN THAT
AFFECTS THE THAI ECONOMY

กฤษฎา ไกรสุริยวงศ์, สายรุ้ง บุปผาพันธ์, สมชัย ศรีนोक

Krisda Kaisuriyawong, Sairoong Bubpaphan, Somchai Srinok

บริษัท ไทยโกลบอลเทคโนโลยีส์ จำกัด

Thai Global Technologies Co.,Ltd.,

Corresponding Author E-mail: anukulkanyanakich.mua@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับภาวะเศรษฐกิจโลก หากเรารู้จัก ขยันหา ขยันเก็บ เลือกคบ เลือกใช้ รู้จักที่จะรวมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับธุรกิจ ตอบสนองรวดเร็วต่อความต้องการของลูกค้า บริหารสินค้าคงคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถนำพาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

คำสำคัญ: ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4; ห่วงโซ่อุปทาน; ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

Abstract

This article aims to present the application of the Ditthidhammikattasangvatanikadhamma IV to the supply chain that affects the Thai economy. o prepares for dealing with the global economy, if we know, diligently seek, collect, choose, associate, choose Know how to integrate risk into your business. Quick response to customer needs Efficient inventory management and careful business planning can lead to a prosperous economy.

Keywords: Ditthidhammikattasangvatanikadhamma IV; Supply Chain; Affects the Thai Economy

บทนำ

ทุกวันนี้เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมหนีไม่พ้นสถานการณ์การแข่งขัน และการแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งผู้เขียนเองก็มักสื่อสารเมื่อมีโอกาสเสมอว่า สงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

แต่เมื่อโลกเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 สงครามโลกก็ทำให้ความเป็นมหาอำนาจถูกเปลี่ยนมือ สหรัฐอเมริกา กลายเป็นประเทศผู้ตัดสินผลแพ้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงเป็นผู้นำการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ในช่วงภาวะสงครามเย็น (Cold War) ด้วยแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการค้าเสรีตามหลักการโลกาภิวัตน์ นอกเหนือไปจากการทุ่มเทงบประมาณเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารให้ก้าวหน้าแล้ว สหรัฐอเมริกา ยังขยับบทบาทของตนในฐานะประเทศมหาอำนาจผ่านองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ WTO, IMF, UN, NATO ฯลฯ รวมถึงวางสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ให้กลายเป็น Reserve Currency และสกุลเงินสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนของทั่วโลกที่ช่วยให้สหรัฐอเมริกา สามารถควบคุมระบบ/ตลาดการเงินนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาอีกด้วย ช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา มีอัตราการขยายตัวในระดับที่สูงมาโดยตลอด เนื่องด้วยการเป็นประเทศใหม่ที่เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของผู้คนจึงทำให้มีการบุกเบิกการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรม การลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงความต้องการสินค้าเพื่อการบริโภคจำนวนมาก ขณะที่ประเทศจีนภายหลังจากผ่านช่วงเวลาของนโยบาย The Great Leap Forward และ The Cultural Revolution ระหว่างปี 1958 – 1976 จนกระทั่ง ค.ศ. 1978 ภายใต้การนำของท่าน Deng Xiaoping ประเทศจีนก็กำหนดให้มีนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจโดยการเปิดประเทศ และทำให้จีนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานโลกในฐานะ Global Manufacturing Powerhouse จากการเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกเนื่องด้วยความได้เปรียบจากต้นทุนแรงงานราคาถูกโดยมีคู่ค้าสำคัญคือ สหรัฐอเมริกา ที่ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 อาศัยการนำเข้าและการบริโภคภายในประเทศเป็นปัจจัยหลักเพื่อผลักดันเศรษฐกิจของตนให้สามารถเติบโตอย่างต่อเนื่อง และภายหลังจากที่จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ WTO ในปี ค.ศ.

2001 มูลค่าการส่งออกของจีนก็ยิ่งทะยานเพิ่มสูงขึ้นขณะที่เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ต้องประสบปัญหาการขาดดุลการค้าเรื่อยมา

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อโลกหมุนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 พลังของ Exponential Technology ทำให้เกิด disruption เป็นวงกว้างและส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของทั่วโลก ประเทศจีนก็เล็งเห็นถึงโอกาสที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนผ่านครั้งนี้จึงกำหนดยุทธศาสตร์การเร่งยกระดับความสามารถทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศจนตลอดจนนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคมจนทำให้ทั่วโลก รวมถึงมหาอำนาจเก่าอย่างสหรัฐอเมริกา ต้องหันกลับมาพิจารณาบทบาทของจีนใหม่อีกครั้ง ความพยายามแยกห่วงโซ่อุปทานเริ่มจากฝั่งสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการลดปัญหาการขาดดุลการค้ากับจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสหรัฐอเมริกา ได้อ้างเหตุผลพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและความมั่นคงในการใช้มาตรการขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากจีน ครอบคลุมสินค้าหลากหลายประเภท ทั้งสินค้าเทคโนโลยีและทรัพย์สินทางปัญญา สินค้าเกษตร ประมง สินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งจีนได้ออกมาตรการตอบโต้สำหรับแต่ละกลุ่มสินค้าทันทีเป็นระยะ

แนวคิดการแยกห่วงโซ่อุปทานไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดี บารัค โอบามาที่มีนโยบาย ‘Manufacturing USA’ ซึ่งรัฐบาลขอความร่วมมือและให้สิทธิประโยชน์กับบริษัทเอกชนที่ไปลงทุนในจีนให้กลับมาลงทุนในสหรัฐอเมริกา เพื่อส่งเสริมสร้างงานภายในประเทศ ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น การหารือกับ CEO ของบริษัท Apple และการให้แรงจูงใจทางด้านภาษีและการสนับสนุนการทำงานร่วมกันของ Stakeholders ที่แตกต่างกัน หลากหลาย อาทิ มหาวิทยาลัย บริษัทเอกชน และศูนย์วิจัยต่างๆ

คำถามของบทความนี้คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 มีอะไรบ้าง แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร

เนื้อหาของบทความ

เนื้อหาของบทความประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ส่วน คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 มีอะไรบ้าง แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร เรามาทำความเข้าใจกันในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4

ในทางพระพุทธศาสนา การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยมนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับการบริหารโดยมีสาระสำคัญดังนี้

ความหมายของทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกฬิยะชื่อว่ากักรปัตตะ เขตกรุงโกฬิยะ ครั้งนั้น โกฬิยะบุตรชื่อว่าทิมชาณุได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโมคิ อยู่ครองเรือนนอนเบียดบุตร ใช้จันทน์ของชาวกาสิ ทัดทรงดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ยินดีทองและเงิน (ขุ.อุ. 25/52/186) ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้และเพื่อเกื้อกูลในภพหน้าเพื่อสุขในภพหน้าแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พยัคฆปัชชะ ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตรธรรม 4 ประการ อะไรบ้าง คือ 1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตตา คือ ความเป็นผู้มีมิตรดี และ 4) สมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม (อง. จตุกก.อ. 2/194/413)

1) **อุฏฐานสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการทำงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครวัชกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุปายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา

2) **อารักขสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโรคภัยที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม1- ได้มาโดยธรรม2- เขารักษาคุ้มครองโรคภัยนั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร

โรคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป' นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

3) **กัลยาณมิตตตา** เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับ คนในหมู่บ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

4) **สมชีวิตา** เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า 'ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ' เปรียบเหมือน คนชั่งของ หรือลูกมือของคนชั่งของ ยกตราชั่งขึ้นดูก็รู้ได้ว่า 'ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้' ฉะนั้น กุลบุตรก็ฉั่งนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่ง

องค์ประกอบของทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี “อ อ กะ สะ” หรืออาจ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้นเพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1) **อุฏฐานสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีในการจัดการกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2) **อารักขสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้จากการทำงาน ไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งคือ รู้จักรักษางานหรือผลงานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ พุดให้เข้าใจง่ายๆ คือ รักษาเงิน และรักษางาน วิธีรักษาทรัพย์มี 5 ประการ คือ

- 2.1) ต้องรู้จักเก็บ คือ เก็บรักษาให้ปลอดภัย
- 2.2) ต้องรู้จักถนอม คือ ระวังไม่ให้เสียหายสิ้นเปลือง
- 2.3) ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าที่พอใช้ได้ ไม่ทิ้งให้เสื่อมประโยชน์
- 2.4) ต้องรู้จักเสียดาย คือ ของบางอย่างที่เลิกใช้แล้ว แต่ยังอาจใช้ในวันข้างหน้าได้ก็ต้องรู้จักเก็บไว้ใช้อย่างที่
- 2.5) ต้องรู้จักทำให้เกิดผลกำไร คือ การใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิดผลกำไร เช่น การลงทุนในสิ่งที่ไม่มีความเสี่ยง

กัลยาณมิตรตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีคือ ต้องรู้จักเลือกคบคน คบเฉพาะคนที่เป็นคนดี เป็นบัณฑิต สามารถแนะนำชักจูงเราไปในทางที่ดี ไม่คบคนชั่วคนพาลที่จะนำพาเราไปสู่ความเสื่อม

สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอสมควร คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม ใช้จ่ายแต่พอดีกับฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักแบ่งเก็บแบ่งใช้ ไม่ใช้จ่ายเกินตัวนั่นเอง

สรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ เป็นหัวใจที่ทำให้เป็นเศรษฐี มีบทย่อว่า อุ อา กะ สะ เป็นหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์สุขของคนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ ขยันหา ขยันเก็บ เลือกคบ และ เลือกใช้ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่ทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทาน

หัวข้อนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการที่ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับ ความหมายของห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร รูปแบบของห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร และการขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่คุณค่าโลกเป็นอย่างไร เรามาดูกันทีละประเด็น ดังนี้

ความหมายของห่วงโซ่อุปทาน

ห่วงโซ่อุปทาน หรือ เครือข่ายโลจิสติกส์ คือ การใช้ระบบของหน่วยงาน คน เทคโนโลยี กิจกรรม ข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการ จากผู้จัดหาไปยังลูกค้า กิจกรรมของห่วงโซ่อุปทานจะแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ และวัสดุอื่นๆให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จ แล้วส่งไปจนถึงลูกค้าคนสุดท้าย (ผู้บริโภค หรือ End Customer) ในเชิงปรัชญาของห่วงโซ่อุปทานนั้น วัสดุที่ถูกใช้แล้ว อาจจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ที่

จุดไหนของห่วงโซ่อุปทานก็ได้ ถ้าวัสดุนั้นเป็นวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ (Recyclable Materials) ห่วงโซ่อุปทานมีความเกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่า (Anna Nagurney, 2006) โดยทั่วไปแล้ว จุดเริ่มต้นของห่วงโซ่มักจะมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางชีววิทยาหรือนิเวศวิทยา ผ่านกระบวนการแปรรูปโดยมนุษย์ผ่านกระบวนการสกัด และการผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การก่อโครงสร้าง, การประกอบ หรือการรวมเข้าด้วยกัน ก่อนจะถูกส่งไปยังโกดังหรือคลังวัสดุ โดยทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย ปริมาณของสินค้าก็จะลดลงทุกครั้ง และไกลกว่าจุดกำเนิดของมัน และท้ายที่สุด ก็ถูกส่งไปถึงมือผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งในห่วงโซ่อุปทาน มักจะเกิดขึ้นระหว่างบริษัทต่อบริษัท ที่ต้องการเพิ่มผลประกอบการ ภายใต้สภาวะที่พวกเขาสนใจ แต่ก็อาจจะมีควมรู้่น้อยนิด/ไม่มีเลย เกี่ยวกับบริษัทอื่นๆในระบบ ปัจจุบันนี้ ได้เกิดบริษัทจำพวกบริษัทลูก ที่แยกออกมาเป็นเอกเทศจากบริษัทแม่ มีจุดประสงค์ในการสรรหาทรัพยากรมาป้อนให้บริษัทแม่

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ยังหมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและคู่ค้าของบริษัทในการผลิตและส่งมอบสินค้า ที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการได้มาซึ่งสินค้า ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การขนส่ง ไปจนถึงการส่งมอบสินค้าหรือบริการไปยังลูกค้า สินค้าและบริการกว่าจะส่งมอบไปสู่มือของผู้บริโภคนั้นมีกระบวนการจัดการที่เกี่ยวข้องกัน ตั้งแต่การจัดซื้อ (Procurement) การผลิต (Manufacturing) การจัดเก็บ (Storage) การขนส่ง (Transportation) และการจัดจำหน่าย (Distribution) รวมเรียกว่า ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ห่วงโซ่อุปทาน จุดเริ่มต้นของห่วงโซ่มักจะมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางชีววิทยาหรือนิเวศวิทยา ผ่านกระบวนการแปรรูปโดยมนุษย์ผ่านกระบวนการสกัด และการผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การก่อโครงสร้าง, การประกอบ หรือการรวมเข้าด้วยกัน ก่อนจะถูกส่งไปยังโกดัง หรือคลังวัสดุ โดยทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย ปริมาณของสินค้าก็จะลดลงทุกครั้ง และไกลกว่าจุดกำเนิดของมัน และท้ายที่สุด ก็ถูกส่งไปถึงมือผู้บริโภค

รูปแบบของห่วงโซ่อุปทาน

มีรูปแบบของห่วงโซ่อุปทานอยู่หลายหลาย ที่มีการระบุถึงทั้งด้านอุปสตรีม (จากภาพคือ A ถึง C) และ ดาวน์สตรีม (C ถึง E) การระบุว่าจุดไหนคืออุปสตรีมนั้น ให้ใช้ตำแหน่งของบริษัทที่พิจารณาเป็นหลัก (จุด C) บริษัทที่อยู่ทางด้านซ้าย (ทิศทางย้อนไปหาแหล่งวัตถุดิบ) จะเรียกว่าอุปสตรีม (Upstream) และเรียกแต่ละจุดบนอุปสตรีมว่า ผู้จัดจ่าย (Supplier) ในทางกลับกัน

บริษัทที่อยู่ทางด้านขวา (ทิศทางมุ่งไปหาผู้บริโภค) จะเรียกว่า ดาวน์สตรีม (Downstream) และเรียกแต่ละจุดบนดาวน์สตรีมว่า ลูกค้า (Customer) การเรียงลำดับส่วนประกอบของห่วงโซ่อุปทาน จากอัปสตรีม ไปยัง ดาวน์สตรีมอาจจะเรียงได้ดังนี้ ผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ/ส่วนประกอบ (Raw Material/ component suppliers) ผู้ผลิต (Manufacturers) ผู้ค้าส่ง/ผู้กระจายสินค้า (Wholesalers/distributors) ผู้ค้าปลีก (Retailers) ผู้บริโภค (Customer) สรุปองค์ประกอบได้ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบห่วงโซ่อุปทาน

อย่างไรก็ตามห่วงโซ่อุปทานของแต่ละบริษัท ไม่จำเป็นต้องมีส่วนประกอบเหล่านี้ทุกตัวก็ได้ ตัวอย่างเช่น บริษัทที่ลูกค้าสามารถสั่งซื้อผ่านเว็บไซต์ของบริษัท แล้วบริษัท ซึ่งเป็นผู้ผลิตจะผลิตและจัดส่งสินค้าถึงมือลูกค้าโดยตรงเลย โดยไม่ผ่านมือผู้ค้าส่ง/ผู้กระจายสินค้า หรือผู้ค้าปลีกเลยก็เป็นไปได้

การขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่คุณค่าโลก (Global value chains: GVCs)

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา การเติบโตของการค้าโลกถูกขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่คุณค่าโลก (Global value chains: GVCs) กล่าวคือ การที่กระบวนการผลิตสินค้าหนึ่งๆ ถูกแบ่งออกเป็นหลายขั้นตอนหรือชิ้นงาน (Task) และถูกแจกจ่ายให้กับผู้ผลิตอื่นช่วยผลิต โดยผู้ผลิตอื่นอาจเป็นหน่วยงานอื่นภายในบริษัทเดียวกัน หรือเป็นซัพพลายเออร์อิสระ และการแจกจ่ายอาจเกิดขึ้นในประเทศหนึ่งคล้ายกับเป็นคลัสเตอร์อุตสาหกรรม หรืออาจกระจายออกไปยังประเทศต่างๆ ทั้งในภูมิภาคเดียวกันหรือภูมิภาคอื่นก็เป็นไปได้ ซึ่งทำให้เกิดการประหยัดจากขนาด (economies of scale) และการบริหารจัดการต้นทุนมีคุ่มค่ามากที่สุด ขณะที่มูลค่าเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิด GVC มาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าขนส่งและต้นทุนในการติดต่อสื่อสารที่มีราคาถูกลง การเปิดเสรีการค้าและการลงทุน ความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีการผลิตที่ทำให้สามารถแบ่งขั้นตอนการผลิตออกเป็นกลุ่มย่อย (Module) และกระจายไปผลิตในสถานที่ต่างๆ ได้ โดยเฉพาะอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีบทบาทมากขึ้น เช่น ชิป และแบตเตอรี่ ได้ถูกพัฒนาให้กลายเป็นชิ้นส่วนที่สามารถนำไปใช้กับสินค้าหลายประเภท ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ยังคงส่งผลต่อเนื่อง และทำให้ GVC เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า GVC อาจสะดุดได้จากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของ GVC มุมมองด้านภูมิรัฐศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าโลกกำลังกลับเข้าสู่การแข่งขันอย่างรุนแรงระหว่างสองมหาอำนาจอีกครั้ง หลังจากที่เคยเกิดการแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือที่รู้จักกันว่าสงครามเย็น และส่งผลกระทบต่อ GVC อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สรุปได้ว่า การแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจในศตวรรษใหม่นี้แตกต่างจากสงครามเย็นคือ ความขัดแย้งในศตวรรษใหม่เกิดขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นที่พัฒนาขึ้นมาร่วม 30 ปี ภายหลังจากที่จีนผนวกตัวเองเข้าสู่ตลาดโลกและกลายมาเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ในขณะที่สงครามเย็นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศตะวันตกไม่ได้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับคู่แข่งอย่างสหภาพโซเวียตมากนัก ดังนั้น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการแข่งขันและความขัดแย้งจึงรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดแรงกดดันทางการเมืองให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเริ่มหาแนวทางความร่วมมือกันอีกครั้ง

การถอดถอดห่วงโซ่อุปทานโลก

กระแสการค้าโลกมีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมาเป็นลำดับในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อาทิ การค้าขายสินค้าระหว่างประเทศเติบโตช้ากว่า GDP โลก ส่วนหนึ่งมาจากจีนซึ่งอยู่ในห่วงโซ่อุปทานโลกสามารถผลิตสร้างสินค้าที่ซับซ้อนและหลากหลายขึ้น และขายในประเทศได้แทนการส่งออก และปัจจัยค่าจ้างแรงงานถูกมีความสำคัญน้อยลงต่อการตัดสินใจของบริษัทที่จะเลือกตั้ง/ย้ายฐานการผลิตไปที่ใด เนื่องจากบริษัทสามารถนำระบบอัตโนมัติที่ใช้หุ่นยนต์มาช่วยลดต้นทุนแรงงานลง แต่จะให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆ มากกว่า เช่น การเข้าถึงแรงงานที่มีทักษะ การเข้าถึงตลาด และระบบนิเวศน์เครือข่ายคู่ค้า (Supplier ecosystem) ในช่วงโควิด-19 ชี้ให้เห็นจุดเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลก ส่งผลให้ธุรกิจปรับสมดุลเข้าสู่ระบบนิเวศน์ที่

ยืดหยุ่น (Resilience) เพื่อให้รับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดในอนาคตได้ กรณีศึกษาของอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักในช่วงโควิด-19 คือ ยานยนต์ซึ่งมีห่วงโซ่อุปทานโลกที่ซับซ้อนที่สุด มีมูลค่าเพิ่มและสร้างความเชื่อมโยงสูง โดยการส่งออกรถยนต์ทั่วโลกมีมูลค่า ปีละ 1.7 ล้านล้านดอลลาร์ สรอ. ประมาณ 60% กระจุกลงในสามภูมิภาค คือ เอเชียไม่รวมจีน (19%) ยุโรป (21%) และอเมริกาเหนือ (20%) โดยศูนย์กลางผลิตรถยนต์ของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้พึ่งพา ซัพพลายเออร์จากจีนรวมทั้งไทยและมาเลเซีย (Mckinsey, 2020) แม้ว่าเครือข่ายการผลิตยานยนต์จะมีลักษณะเป็นภูมิภาค แต่ OEM ในส่วนอื่นๆ ของโลกยังต้องพึ่งพาการนำเข้าชิ้นส่วนจากจีนในระดับสูง การระบาดโควิด-19 ที่มีศูนย์กลางในมณฑลหูเป่ย์ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนชิ้นส่วนยานยนต์ทั้งในจีนและทั่วโลก ส่งผลให้สายการผลิตต้องปิดตัวลงจากบราซิลและเม็กซิโกลามไปไปยังยุโรปและเกาหลีใต้ในเดือน ก.พ. 25630 แม้ปัจจุบันระดับความเครียดในห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain stress) ลดลงจากระดับสูงสุดใน ไตรมาสที่ 1 ปี 2565 และมีแนวโน้มผ่อนคลายลง เป็นผลจากอุปสงค์ทั่วโลกที่อ่อนแอลง และเศรษฐกิจสหรัฐที่ชะลอตัว (Oxford economics, 2023) แต่ปัญหาการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานครั้งนี้ชี้ให้เห็นจุดเปราะบางของระบบนี้เป็นผลสำคัญจาก (ปรีดี บุญชื้อ, 2565) 1) การพึ่งพาจีนที่มีต่อการผลิตสินค้าในโลกอย่างมาก จากปี 2544 มีสัดส่วนการค้าโลกอยู่ที่ 4.3% ปัจจุบันอยู่ที่ 16% และ 2) ธุรกิจหันมาใช้ระบบลดการสูญเสีย (Lean manufacturing) และกลยุทธ์การโอนการผลิตให้ผู้รับเหมาภายนอก (Outsourcing) มากขึ้น เพื่อลดต้นทุนของห่วงโซ่อุปทาน

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ประเทศจีนก็เติบโตเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ร้อนแรงภายในระยะเวลาไม่กี่ทศวรรษทำให้จีนกลายเป็นผู้เล่นสำคัญที่กำหนดทิศทางการแข่งขันของโลกใหม่ด้วยกลยุทธ์การพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมๆ กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศผ่านการขยายบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ประเทศฝั่งตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ต้องเผชิญกับความถดถอยทั้งด้านเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาการว่างงาน ภาวะหนี้สิน รวมถึงปัญหาสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ การแบ่งขั้วทางการเมือง ภัยผู้ก่อการร้าย เป็นต้น

ทุกวันนี้เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมหนีไม่พ้นสถานการณ์การแข่งขัน/ การแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน โดยสงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อ

ยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนที่ยังดำเนินต่อไปภายใต้รัฐบาลใหม่ของ ประธานาธิบดีไบเดน เมื่อประกอบกับภาวะห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงักเนื่องจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 และต้นทุนค่าแรงที่เพิ่มสูงในเมืองอุตสาหกรรมหลักของจีนก็เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้บริษัทสัญชาติต่างๆ เริ่มพิจารณาปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานของตนเพื่อกระจายความเสี่ยงโดยการย้ายฐานการผลิตกลับประเทศ(Reshoring) หรือการปรับห่วงโซ่การผลิตให้มาอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน (Regionalization) รวมถึงการย้ายฐานการผลิตเข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวยุทธศาสตร์ China Plus One มากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมมีการแข่งขันที่สูง และ การแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งผู้เขียนเองก็มักสื่อสารเมื่อมีโอกาสเสมอว่า สงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

ทฤษฎีมิกซ์ตอสังวัตตนิกรธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

หัวข้อนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการที่ผู้เขียนได้รวบรวมไว้เกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร แล้วแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร และแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานตามหลักทฤษฎีมิกซ์ตอสังวัตตนิกรธรรม 4 เรามาดูกันทีละประเด็น ดังนี้

ห่วงโซ่อุปทานกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการระบาดของโควิด-19 โดยมี “ช่องทางการค้า” เป็นช่องทางการส่งผ่านผลกระทบที่สำคัญ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพเท่านั้น ยังส่งผลถึงภาพรวมทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทั้งในด้านการผลิตสินค้าและความต้องการสินค้า โดยผลกระทบทางเศรษฐกิจเหล่านี้ถูกส่งผ่านให้กันผ่านช่องทางการค้าโลก จากข้อมูลจาก UNCTAD แสดงให้เห็นว่ามูลค่าการค้าโลกในส่วนของสินค้าในไตรมาสแรกของปี 2563 หดตัวกว่า 5% เมื่อเทียบรายปีและคาดว่าจะ

หดตัวกว่า 27% ในไตรมาสที่สอง (ภาพที่ 1) ซึ่งเป็นไตรมาสที่มีการแพร่ระบาดรุนแรงที่สุด สอดคล้องกับ World Trade Organization (WTO) ที่คาดว่ามูลค่าการค้าโลกในปี 2563 จะหดตัวประมาณ 13-32% ถือเป็นช่วงประมาณการที่หดตัวรุนแรงและค่อนข้างกว้าง ซึ่งสะท้อนถึงความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก

ภายใต้การค้าโลกที่หดตัวและความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกเช่นนี้ ภาคการส่งออกของไทยซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจย่อมได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากปัจจัยทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน ข้อมูลการค้าของกระทรวงพาณิชย์แสดงให้เห็นว่ามูลค่าการส่งออกของไทยหดตัว 7.9% ในเดือนสิงหาคมเมื่อเทียบรายปี (ภาพที่ 2) ถือเป็นการหดตัวเดือนที่สี่ติดต่อกันนับตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดในหลายประเทศที่ยังคงมีความรุนแรงและมีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการสินค้าและกำลังซื้อจากต่างประเทศที่อ่อนแอยังคงเป็นปัจจัยกดดันการส่งออกไทย อีกทั้งอุตสาหกรรมไทยมีส่วนร่วมและพึ่งพาห่วงโซ่มูลค่าโลกในระดับสูง โดยนับตั้งแต่การย้ายฐานการผลิตจากญี่ปุ่นในช่วง Plaza Accord ปี 1985 ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของภูมิภาค โดยทำหน้าที่นำเข้าวัตถุดิบจากแหล่งการผลิตอื่นมาผลิตสินค้า และยังทำการส่งออกสินค้าเหล่านั้นไปยังต่างประเทศ

ภาคอุตสาหกรรมของไทยเผชิญความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการผลิตและความต้องการสินค้า และความเสี่ยงดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นวิจัยกรุงศรีวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมไทยและห่วงโซ่มูลค่าโลกผ่านตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (I-O tables) ระหว่างปี 2005-2015 พบว่า ภาคอุตสาหกรรมไทยค่อนข้างอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกทั้งด้านอุปทานหรือการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต (Production shock) และด้านอุปสงค์ (Final demand shock) อย่างมีนัยสำคัญ โดยอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี อาทิ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร และอุตสาหกรรมยานยนต์มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน เช่น อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้นและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคบริการมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของความต้องการสินค้าขั้นสุดท้ายมากกว่า และที่สำคัญภาคอุตสาหกรรมไทยยังเผชิญความเสี่ยงดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น อนุมานได้ว่าหากความเสี่ยงของเศรษฐกิจโลกเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบจากความเสี่ยงนั้นต่อเศรษฐกิจไทยย่อมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

แนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะฟื้นตัวด้วยความเร็วที่แตกต่างกัน ในช่วงปี 2020-2025 ประเทศที่มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้นำโดยเวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ตามลำดับ ขณะที่ประเทศที่มีแนวโน้มฟื้นตัวได้ช้า อาทิ ญี่ปุ่น นอร์เวย์ แอฟริกาใต้และอิตาลี ซึ่งอาจใช้เวลามากกว่า 5 ปีที่เศรษฐกิจจะกลับมาที่ระดับก่อนการระบาดของ Covid-19 สำหรับประเทศไทย คาดว่าจะใช้เวลา 3-4 ปีที่เศรษฐกิจจะกลับมาสู่ระดับก่อนการระบาด ส่วนด้านการค้าระหว่างประเทศ มูลค่าการส่งออกที่ชะงักไปในช่วงโควิด-19 อาจสร้างความกังวลให้กับผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรมเป็นวงกว้าง แต่เมื่อมองไปข้างหน้า การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกยังคงเป็นปัจจัยบวกต่อการส่งออก ซึ่งเป็นความหวังในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทยได้ในระยะต่อไป โดยเมื่อพิจารณาการเติบโตของการส่งออกรายอุตสาหกรรมระหว่างปี 2020-2025 พบว่าอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มมีแนวโน้มที่จะเติบโตได้ดีที่สุด รองลงมาคืออุตสาหกรรมอุปกรณ์การขนส่ง อุตสาหกรรมอุปกรณ์ไฟฟ้า เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้มีความอ่อนไหวต่อรายได้ (Income-sensitive industries) สูง กล่าวคือเมื่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 คลี่คลายลง กำลังซื้อของประชาชนจะกลับมาเพิ่มขึ้น ความต้องการในสินค้าและบริการในกลุ่มนี้จึงฟื้นตัวตาม

สรุปได้ว่า การค้าระหว่างประเทศที่หยุดชะงักเป็นเวลานานอาจทำให้หลายประเทศมีความตระหนักถึงสัดส่วนการพึ่งพาตลาดภายนอกประเทศที่มากเกินไป จึงต้องมีการกระจายความเสี่ยงของแหล่งผลิตเพื่อบรรเทาความเสียหาย พร้อมทั้งกลับมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศและการลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ปัจจัยเหล่านี้จึงมีความสำคัญในกำหนดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าโลกในอนาคต

3.3 แนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4

ผู้เขียนได้รวบรวม แนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทาน จากนักวิชาการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เข้ากับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 เพื่อช่วยในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) รวมความเสี่ยง ความเสี่ยงจะถูกรวมอยู่ในที่เดียวกันเพื่อลดความเสี่ยงของแต่ละตัว เช่น การรวมสินค้ามาอยู่ในแหล่งเดียวกันในคลังเดียว, ลดจำนวนชิ้นส่วนให้เป็นชิ้นเดียวและสามารถทำงานได้เหมือนกัน, ออกแบบการผลิตให้ยืดหยุ่นผลิตได้หลายอย่าง รวมถึงออกแบบสินค้าให้สามารถเลื่อนการสร้างความแตกต่างของสินค้าได้จนกระทั่งเราทราบความต้องการของ

ลูกค้า ตัวอย่างเช่น การขายลิปสติกแบบจุ่มให้มีสีหลัก 6 สี และเมื่อปล่อยสินค้าออกสู่ตลาดแล้วลูกค้าต้องการสีอื่นเพิ่มก็สามารถผสมสีจาก 6 สีนี้ ให้กลายเป็นสีใหม่อีก 12 สีได้

2) ตอบสนองรวดเร็ว ร่วมกันระหว่างผู้ค้าส่งและค้าปลีกให้มีการปรับปรุงให้ส่งไวขึ้น เติมสินค้าไวขึ้น หรือมีการทราบข้อมูล Demand และเตรียมการล่วงหน้าได้อย่างไร การมีความคล่องตัวต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้าไม่ว่าจะนำเสนอสินค้าใหม่ การปรับปรุงสินค้า หรือแม้แต่การตัดสินใจของการบริหาร ผู้บริหารในธุรกิจปัจจุบันจำนวนมากรู้ว่าการเป็นผู้นำด้านต้นทุน หรือการเสนอสินค้าที่มีลักษณะพิเศษเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอแล้ว สื่อสารกับลูกค้าตลอด การตอบสนองที่ช้ากว่าคู่แข่งจนอาจทำให้ลูกค้าหันไปใช้ทางเลือกอื่น

3) บริหารสินค้าคงคลัง การบริหารสินค้าคงเหลือให้เหมาะสมกับกิจการได้ มีการดูแลวางแผน และจัดการทรัพย์สินที่ยังไม่ได้ขายหรือ สินค้าคงคลัง วัตถุดิบ และสต็อกสินค้า โดยที่เป้าหมายของการบริหารสินค้าคงคลังคือการดูการไหลเวียนของสินค้าจากกระบวนการผลิตไป กระบวนการจัดเก็บ จนไปถึงกระบวนการขาย ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ งานในกระบวนการ สินค้าสำเร็จรูป อะไหล่และวัสดุสำหรับการซ่อมบำรุง กำหนดปริมาณสินค้าคงคลังที่เหมาะสมกับกิจการ มีการวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ดี โดยหาค่าปริมาณการสั่งซื้อที่มีต้นทุนต่ำที่สุด

4) การวางแผน การพยากรณ์และการเติมเต็มสินค้า การวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ดี โดยหาค่าปริมาณการสั่งซื้อที่มีต้นทุนต่ำที่สุด หาจุดสั่งซื้อที่ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบหรือสินค้าใหม่ และเป็นจุดที่ใช้เตือนสำหรับการสั่งซื้อในรอบถัดไป มีการเจรจาต่อรองขอส่วนลดเมื่อซื้อปริมาณวัตถุดิบจำนวนมาก ผู้ประกอบการที่ใช้วัตถุดิบอย่างสม่ำเสมอและทราบปริมาณการใช้ที่แน่นอน มีการตรวจนับสินค้าคงคลังอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ทฤษฎีมิกัดสี่วัตตนิกรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

สรุป

จากสาระสำคัญที่นำเสนอมาทั้งหมด ผู้เขียนขอสรุปภาพรวมของประเด็นการประยุกต์ใช้แนวคิดที่มีการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการในขณะที่เคลื่อนไปในโซ่อุปทาน การสร้างโซ่อุปทานนี้มักจะใช้กับกิจกรรมภายในองค์กรและลูกค้ามักจะไม่ทราบถึงกิจกรรมเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ร้านค้าออนไลน์ได้รับสินค้ามาจากประเทศจีนโดยเป็นผู้นำด้านต้นทุนราคาที่ถูกที่สุด (Cost Leadership) เมื่อเทียบกับร้านค้าที่ขายสินค้าเดียวกัน ร้านนี้ก็สามารถลดราคาลงได้อีก เนื่องจากต้นทุนถูกมาก เป็นต้น

ร้านค้าย่อมต้องการโซ่อุปทานที่ดี มีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำอยู่แล้ว ดังนั้นโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ การค้าระหว่างประเทศที่หยุดชะงักเป็นเวลานานอาจทำให้หลายประเทศมีความตระหนักถึงสัดส่วนการพึ่งพาตลาดภายนอกประเทศที่มากเกินไป จึงพยายามกระจายความเสี่ยงของแหล่งผลิตเพื่อบรรเทาความเสียหาย พร้อมทั้งกลับมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศและการลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ปัจจุบันเหล่านี้จึงมีความสำคัญในกำหนดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าโลกในอนาคตต่อไป หากเรารู้จัด ขยันหา ขยันเก็บเลือกคบ เลือกใช้ ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 รู้จักที่จะ รวมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับธุรกิจ ตอบสนองรวดเร็วต่อความต้องการของลูกค้า บริหารสินค้าคงคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถนำพาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Anna Nagurney. (2006) Supply Chain Network Economics: Dynamics of Prices. Flows. and Profits, Edward Elgar Publishing.
- Chopra. S. & Meindl. P. (2007). Supply Chain Management: Strategy. Planning & Operation. 3rd edn. Pearson Printice Hall. New Jersey.
- McKinsey Global Institute (MGI) (2020). Risk. Resilience. and rebalancing in global value chains. Aug.
- Oxford Economics. (2023). US Supply chain stresses fade as recession near. Research Briefing: US. 10 Feb.
- ปรีดี บุญชื้อ. (2022). จุดเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลก เมื่อเผชิญภัยจากโรคระบาด หรือสงคราม ยูเครน. Thaipublica. 16 Apr.

Nada R. Sanders (2023). Global economy 2023: COVID-19 turned global supply chains upside down. The Conversation. 10 Jan.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. “SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN”. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566. จาก <https://www.setsustainability.com/page/sustainable-supply-chain>.

การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนา
MARKETING PROMOTION OF LANNA TRADITIONAL WEAVING COMMUNITY
ENTERPRISES

กรณรรวี ฐิตอมรวิทย์

Kornrawee Thitiamornwit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Kornmagiclook@gmail.com

บทคัดย่อ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในสังคมภาคเหนือมีอยู่มากมายที่มีศักยภาพในการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าได้อย่างหลากหลายและมีคุณภาพภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการทอผ้าด้วยมือมาช้านาน แต่กระนั้น กลุ่มทอผ้ามือพื้นเมืองยังมีอุปสรรคและปัญหามากมายที่ต้องการยกระดับสินค้าไปความมีมาตรฐานทั้งการผลิต การแปรรูปสินค้า การออกแบบลวดลายต่างๆ ให้ทันสมัยมากขึ้น รวมทั้งระบบการตลาดที่ยังมีอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งผู้บริโภคทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว แต่ก็ยังไม่สามารถพัฒนาระบบการตลาดให้เห็นเป็นรูปธรรมได้มากนัก เช่น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองมีอยู่หลายกลุ่ม มีระบบการตลาดแบบดั้งเดิม แม้ว่าจะมีการใช้การตลาดออนไลน์เข้ามาช่วยแต่ก็ยังมีข้อจำกัดของการกระจายสินค้า ลวดลายยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ทุกกลุ่มผู้บริโภค อีกทั้งความเชี่ยวชาญในการพัฒนาสื่อสาร และประชาชนยังเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาการตลาด ดังนั้น การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนาจะต้องกำหนดแนวทางให้ชัดเจนมากขึ้นเพื่อการพัฒนาการตลาดได้ตรงกับความต้องการและการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ การพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษา หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยการตลาดในเบื้องต้น การนำเสนอสินค้าผ่านตลาดออฟไลน์ในพื้นที่จัดแสดงสินค้าทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด การพัฒนาร้านค้าออนไลน์ทั้ง LnwShop Lazada Shopee Weloveshopping และ Kaidee เป็นต้น การไลฟ์สดทางระบบออนไลน์ต่าง ๆ เช่น YouTube Live Facebook Instagram LIVE และ TikTok เป็นต้น และการสร้างนายแบบ นางแบบทั้งรุ่นเล็ก รุ่นกลาง รุ่นผู้ใหญ่ และรุ่นสูงอายุให้มากขึ้นเพื่อแสดงความสวยงามของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมือง

คำสำคัญ: การตลาด; วิสาหกิจชุมชน; กลุ่มผ้าทอมือพื้นเมือง; ล้านนา.

Abstract

There are many local hand weaving community enterprises in the northern society that have the potential to produce and distribute a wide range of products and have quality wisdom that has been passed on the art of hand weaving for a long time. Indigenous hand weaving still has many obstacles and problems that want to upgrade the product to the standard of production. product processing Designing various patterns to be more modern. Including the marketing system that still has obstacles to access to consumer sources, the community enterprise group of local hand-woven fabrics is aware of such issues. But still cannot develop the marketing system to be very concrete, for example, there are many groups of local hand weaving community enterprises. There is a traditional marketing system. Although online marketing is used to help, there are still limitations of product distribution. The pattern still cannot respond to the needs of all consumer groups. as well as expertise in communication development and the people are also important obstacles to market development. Therefore, the marketing promotion of the community enterprise of Lanna traditional hand-woven fabrics may need to set more clear guidelines for marketing development that meets the needs and access to consumers. Including using online more through cooperation with educational institutions to help initially. Presenting products through offline markets in exhibition areas both in the provinces and other provinces development of online stores such as LnWShop, Lazada, Shopee, Weloveshopping and Kaidee, etc. Live broadcasts on various online systems such as YouTube Live, Facebook, Instagram LIVE and TikTok, etc., and modeling. Models for small, medium, adult, and senior models to showcase the beauty of local hand-woven fabrics.

Keywords: Marketing; community enterprises; indigenous weaving groups; Lanna.

บทนำ

กลยุทธ์ทางการตลาดที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยในแต่ละธุรกิจอาจมีการเน้นในด้านเดียว สองด้าน หรือทั้งหมดสี่ด้านก็เป็นไปได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการ และแนวคิดในการวางกลยุทธ์ตามสภาพธุรกิจ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยน ผสมผสาน การใช้หลัก 4P สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมหรือที่นิยมเรียกหลักการ 4P ว่า “Marketing Mix” คือ 1. ผลิตภัณฑ์ (Product) ในการทำธุรกิจสิ่งที่สำคัญคือ สินค้าหรือบริการ ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดรายได้เข้ามาให้กับธุรกิจ 2. ราคา (Price) การกำหนดราคาขายเป็นสิ่งที่หนึ่งดึงดูดความสนใจจากลูกค้าและเป็นการต่อสู้กับคู่แข่งในตลาดเดียวกันโดยทั่วไปหลักการตั้งราคาขายมีที่มาที่ไปจากหลายทาง อาทิเช่นการตั้งราคาขายโดยเอาลูกค้าเป็นตัวตั้ง การตั้งราคาขายตามผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันในตลาด การตั้งราคาตามต้นทุนที่แท้จริงและกำไรที่เราต้องการ และการตั้งราคาเชิงจิตวิทยา ทั้งนี้กลยุทธ์ด้านการกำหนดราคาอาจจะมีมากกว่าที่นำเสนอโดยผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ ผสมผสานได้ตามความเหมาะสมกับธุรกิจของท่าน 3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) คือวิธีการส่งผลิตภัณฑ์ให้ถึงมือลูกค้า หรือผู้บริโภคลำดับสุดท้าย โดยควรคำนึงถึงความรวดเร็ว ความปลอดภัย ความแม่นยำ และการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์เป็นสำคัญ และ 4. การส่งเสริมการขาย (Promotion) จากโจทย์ที่ผู้ประกอบการต้องตอบให้ได้ว่าจะขายมาก ๆ ได้อย่างไร การส่งเสริมการขายก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหา โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะบอกลูกค้าให้ทราบถึงลักษณะของสินค้าที่เราจำหน่ายและดึงดูดใจลูกค้า มีหลายวิธี เช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย และการบริการ ทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นหลักการที่หลายๆ ท่าน อาจจะใช้อยู่แล้วโดยไม่ทราบว่าเรียกว่ากลยุทธ์ 4P ซึ่งแท้จริงแล้วหลักการดังกล่าวถูกใช้มาตลอด แต่หากผู้ประกอบการเข้าใจและเชื่อมโยงหลักการ 4P อย่างเป็นระบบก็สามารถทำให้ธุรกิจของท่านมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญทุกกลยุทธ์ต้องปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยและเทคโนโลยียุคปัจจุบันในทัน ดังนั้นผู้ประกอบการควรติดตามความเปลี่ยนแปลงของตลาดและเทคโนโลยีอย่างใกล้ชิดเพื่อความได้เปรียบทางธุรกิจ เป็นที่มาของส่วนผสมทางกลยุทธ์ การตลาดของแต่ละธุรกิจก็จะมีเอกลักษณ์ที่ไม่ซ้ำกัน ความสำเร็จของธุรกิจก็เช่นกัน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ออนไลน์)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามปัญหาหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุมชนทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีปริมาณลดลง ชุมชนขาดรายได้จากการท่องเที่ยวและขาดรายได้ จากการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหม หรือผ้าทอมือ

โดยหากสามารถส่งเสริมหรือพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีการกระจายตัวและทำให้เกิดเครือข่ายแล้วก็จะเป็นการถักทอไปสู่เศรษฐกิจของภูมิภาคและเศรษฐกิจของชาติในลำดับต่อไป เนื่องจากผ้าไหมทอมือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อนุรักษ์สืบต่อกัน มาจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการตลาดให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเป็นแกนหลักทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่ผลิต และจำหน่ายสินค้า จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางส่วนประสมทางการตลาด 8P's มากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อส่งเสริม ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน พัฒนาด้านช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่สามารถติดต่อได้ทั้งช่องทาง ออนไลน์ (Online marketing) และช่องทางออฟไลน์ (Offline marketing) ส่งเสริมการตลาดโดยเน้นการสร้างการแข่งขัน แข่งแกร่ง ของตลาดภายในชุมชน ฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะในการขายและการบริการ สร้างคุณค่าและภาพลักษณ์ของผ้าไหมให้โดดเด่นมีระบบด้านการบริการที่ถูกต้องและรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการภายในชุมชนพยายามปรับปรุง ประสิทธิภาพและคุณภาพธุรกิจของตนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถแข่งขันและอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนต่อไป (อลิศรา ธรรมบุตร พิชราวรรณ อาจหาญและ ทศนียา นิลฤทธิ์, 2564 : 1) ดังนั้น กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ควรใช้การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านทั้งการโฆษณา อาทิ จัดทำสปอตโฆษณาผ่านวิทยุชุมชน การใช้โบรชัวร์ที่มีรายละเอียดของสินค้าและราคา และการโฆษณาผ่านเว็บไซต์ของกลุ่ม ด้านการขายโดยบุคคลควรมีพนักงานขายแสวงหาคำสั่งซื้อเพื่อทำหน้าที่การทำตลาดเชิงรุก และมีพนักงานขายประจำศูนย์ เพื่อต้อนรับและแนะนำลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้า ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรร่วมมือกับภาคราชการ ในระดับจังหวัด เพื่อการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ไปยังภายนอกมากขึ้น ด้านการส่งเสริมการขายควรเลือกทำกับกลุ่มตลาดที่เป็นลูกค้าประจำและกลุ่มลูกค้าใหม่ ส่วนด้านการตลาดทางตรง ควรมีระบบการจัดเก็บและรวบรวมฐานข้อมูลของลูกค้า ทั้งนี้เพื่อการใช้เครื่องมือการตลาดทางตรงเข้าไปติดต่อเพื่อการเสนอขายสินค้า อาทิ การใช้จดหมายขายตรงและการใช้โทรศัพท์ทางตรง (มานพ ชุ่มอุ่น, 2553)

เพราะฉะนั้น การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนาอาจต้องปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยการใช้ออนไลน์ให้มากขึ้นผ่านความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษาเข้ามาช่วยในเบื้องต้น การนำเสนอสินค้าผ่านตลาดออฟไลน์ในพื้นที่จัดแสดงสินค้าทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด การพัฒนาร้านค้าออนไลน์ทั้ง LnwShop Lazada Shopee Weloveshopping และ Kaidee เป็นต้น การไลฟ์สดทางระบบ

ออนไลน์ต่าง ๆ เช่น YouTube Live Facebook Instagram LIVE และ TikTok เป็นต้น จะช่วยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอมือของกลุ่มวิสาหกิจได้มากยิ่งขึ้น

เสน่ห์และอัตลักษณ์ผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนา

กว่าสังคมมนุษย์จะเรียนรู้กรรมวิธีนำฝักฝ้ายมาแคะแกะเมล็ดออกเหลือเพียงเส้นใยฝ้าย แล้วนำมาทำให้พองเป็นปุยพันปั่นเป็นเส้นใยยาวราวเรียงแต่ละเส้น ถักทอร้อยจนเป็นผืนผ้าเพื่อนุ่งห่ม ต้องใช้เวลานานหลายชาติดั่งนั้นผ้าทอจึงสื่อถึงอัตลักษณ์ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ที่มาของแต่ละชุมชน ผ่านวัฒนธรรมการทอผ้า ที่มีเส้นสาย ลาย สีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นฐานเป็นการสืบทอดความคิด ความเชื่อแบบแผนทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น กรรมวิธีการรังสรรค์ผ้าพื้นบ้านขึ้นมา แต่ละถิ่นแตกต่างกัน แต่โดยรวมแล้ว มักจะมีการทอผ้าเป็นพื้น อาจทอด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ มีกรรมวิธีการย้อม การทอสอดคล้องกับขนบประเพณี วิถีชีวิตชุมชนและประโยชน์ใช้สอย เช่น ผ้าซิ่น , ยาม, ผ้าขาวม้า, ตุ่ง โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ถ้า ผ้าพื้นบ้านภาคกลาง ผู้คนมักจะรู้จักผ้าซิ่นตีนจก ของชาวไทยเชื้อสายลาวพวนบ้านหาดเสี้ยว สำหรับผ้าพื้นถิ่นล้านนา ภาคเหนือ จะมีความก้ำกึ่งในความนิยมระหว่างผ้าฝ้ายกับผ้าไหม เช่น ผ้าซิ่นตีนจก ผ้านุ่งของผู้หญิงที่เย็บเป็นถุง ประกอบด้วยหัวซิ่นอยู่บนสุด หรือส่วนที่อยู่ตรงเอว ตัวซิ่นอยู่ถัดลงมา และตีนซิ่นหรือเชิงซิ่นซึ่งทอเป็นลวดลายด้วยการจก จึงเรียก ตีนจก ขนาดกว้างแคบและสั้นหรือยาวของตีนจก รวมถึงลวดลายตีนซิ่น สีเส้นจะบ่งบอกรากเหง้าที่มาของชุมชน ชาติพันธุ์เด่นชัด ผ้านุ่งผู้หญิงไทยลื้อ บริเวณเชียงราย พะเยา น่าน หัวซิ่นนิยมต่อด้วยผ้าพื้นสีแดง ตัวซิ่นทอลายขวางลำตัวด้วยสีสด เป็นลายคล้ายสายน้ำ จึงเรียกว่า ลายน้ำไหล หลายปีที่ผ่านมา ผ้าพื้นเมืองได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ สถานศึกษาที่จะมีการกำหนดวันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง ตามรูปแบบเฉพาะถิ่นนั้นๆ เช่น นครลำพูนจะนุ่งเดี๋ยวสะดอ สีทึม ๆ สวมเสื้อผ้าเมือง ลวดลายแปลกตา หรืออาจสวมชุดผ้าไหมยกดอกลำพูน ดุจงามระยับจับตาชวนมองยิ่งนัก ส่งผลต่อกระบวนการผลิตในลักษณะอุตสาหกรรมโรงงาน ทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหม ที่มีการย้อมสีธรรมชาติ และย้อมสีเคมี ต้องยอมรับว่าการผลิตแบบอุตสาหกรรม ด้วยการจัดเส้นไหมหรือเส้นด้ายที่ย้อมสีเสร็จแล้วมาให้ทอเพื่อควบคุมคุณภาพ บางแห่งมีคนกลางรับซื้อผ้าจากช่างทออิสระซึ่งเป็นผู้ปั่นด้าย ย้อมสี และทอตามลวดลายที่ต้องการเองที่บ้าน แล้วคนกลางหรือผู้ประกอบการ ร้านค้า เป็นผู้กำหนดราคาในตลาด แม้จะมีความพยายามจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มทอผ้าเพื่อสร้างอาชีพเสริม มีการปรับปรุง

พัฒนาสีส้น คุณภาพ และลวดลาย ให้เข้ากับรสนิยมของตลาดเป้าหมายองค์ประกอบเหล่านี้เป็นโจทย์ที่หลายภาคส่วนอดตั้งคำถามไม่ได้ว่า การสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาผ้าพื้นเมือง จะดำรงคงอยู่ได้ในชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องผลิต สร้างสรรค์ผลงาน จากการถักทอ ร้อยใย ฝ้าย เส้นไหมตามความต้องการของตลาด หรือจะเลือกการคงรักษาศิลปะ อัตลักษณ์ดั้งเดิม โดยไม่เล็งมูลค่าเพื่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ ผ้าทอพื้นบ้าน ให้คงอยู่สืบไปในศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มากกว่าพรื้อพราย หลากหลายรูปแบบในตลาดอย่างร่วมสมัย (เชียงใหม่ นิวส์,ออนไลน์)

เพราะฉะนั้น แต่ละพื้นที่ของการทอผ้าด้วยมือจึงมีคุณค่าที่ใกล้เคียงกัน แต่มนต์เสน่ห์ แต่ละพื้นที่ต่างมีนัยยะความหมายที่แตกต่างกันโดยเฉพาะศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ : การทอ ผ้าฝ้ายพื้นเมือง และการทอผ้าไหมในปัจจุบันนี้จะมีมากในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน โดยศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองของผ้าเหนือหรือล้านนา สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มไทวนหรือโยนก ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง ซึ่งแต่เดิมเรียกว่าชนกลุ่มกลางพุงดำ จะมีศิลปะวัฒนธรรมของตนเองคือนิยมสีกลายตามบริเวณ ต้นขาและหน้าท้อง และกลุ่มไทลื้อ เป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นฐานอยู่ในบริเวณจังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยาและน่าน ซึ่งนับเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของล้านนาไทย การทอผ้าพื้นเมืองที่มีลวดลายสืบทอดกันมา อย่างเช่นการทอซิ่น, ตีนจก, ผ้าซิด และผ้าที่ใช้เทคนิค “เกาะ” เป็นต้น ด้วยการทอ ผ้าฝ้ายพื้นเมือง และการทอผ้าไหมพื้นบ้านของทั้งสองถิ่นทางภาคเหนือนั้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และเครื่องบูชาตามคติความเชื่อที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะผ้าซิ่นนั้นจะมี 3 ส่วนที่สำคัญ (ด็อบบี้เท็กซ์, ออนไลน์) คือ

หัวซิ่น คือส่วนที่อยู่ติดกับเอว มักใช้ผ้าพื้นสีขาว สีแดงหรือสีดำต่อกับตัวซิ่น เพื่อให้ซิ่นยาวพอดีกับความสูงของผู้หญิง และใช้เป็นชายพกสำหรับขมวดเหน็บเอว

ตัวซิ่น คือส่วนกลางของซิ่น กว้างตามความกว้างของพื้ม ทำให้ลายผ้าขวางลำตัว มักทอเป็นริ้วๆ หลากสี หรือทอแยกเป็นตาสี่เหลี่ยมและทอเป็นลายเล็กๆ

ตีนซิ่น คือส่วนล่างสุด นิยมใช้เป็นสีแดง สีดำ หากทอเป็นลายจก จะเรียกว่า ซิ่นตีนจก ซึ่งชาวไทวนจะนิยมทอตีนจกแคบ เช่น ซิ่นตีนจก แม่แจ่ม บริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และมักทอลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดอยู่ตรงกลาง และมีเชิงล่างสุดเป็นสีแดง ส่วนซิ่นตีนจกสำหรับคบหบดีหรือเจ้านาย มักสอดด้นเงินหรือด้นทองให้สวยงามและบ่งบอกฐานันดรศักดิ์ได้จากผ้าซิ่น นั่นเอง

คำว่า “**ซิ่น**” ของสตรีชาวยวนหรือล้านนา อันเป็นอัตลักษณ์ในแทบภาคเหนือของประเทศไทย ซิ่นในแต่ละท้องถิ่นนั้นมีความแตกต่างกัน บางจังหวัดจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย ลักษณะผ้า การย้อมสีผ้า ฯลฯ และในจังหวัดเชียงใหม่เองก็มีซิ่นหลากหลายรูปแบบ อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของช่างทอผ้าชาวล้านนาแต่โบราณ ซึ่งหลักฐานเรื่องการแต่งกายและนุ่งซิ่นของชาวล้านนานั้นมีบันทึกค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ที่จะพอศึกษาได้จะเป็นศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่นประติมากรรมรูปปูนปั้นเทวदारอบเจดีย์วิหาร วัดเจดีย์เจ็ดยอด ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายชนชั้นสูงในสมัยพระเจ้าติโลกราชแห่งราชวงศ์มังราย หลักฐานที่เห็นปรากฏการแต่งกายของชาวล้านนาชัดเจนมากในยุคหลัง ๆ ไม่กี่ร้อยปีที่ผ่านมาคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง นอกจากจะเห็นการแต่งกายแล้วยังเห็นสภาพวิถีชีวิตของชาวล้านนาอีกด้วย สำหรับการแต่งกายท่อนบน สตรีเชียงใหม่ตามจารีตจะไม่สวมเสื้อ แต่มีผ้าสำหรับห่มหนึ่งผืน มักเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม หรือผ้าแพรจีน จะนำมาห่มเฉียงบ่าข้างใดข้างหนึ่งแล้วปล่อยชายผ้าให้ตกไปด้านหลัง เรียก “**สะห้วยແຫ່ງ**” หรือ “**เปียงบาย**” หากนำผ้าห่มมาพันรอบหน้าอกจะเรียกว่า “**มัดนม**” ส่วนทรงผมจะไว้ผมยาว บำรุงผมด้วยน้ำมันมะพร้าว รวบแล้วเกล้ามวย และมักประดับมวยผมด้วยดอกไม้ บ้างจะเสียบหรือเหน็บดอกไม้ชนิดต่าง ๆ หรือทำเป็นช่อ เป็นพวงพันรอบมวยผม หรือประดับปิ่นก็มี สำหรับการแต่งกายท่อนล่าง จะนุ่ง “**ซิ่น**” ที่นิยมนุ่งมากที่สุดคือ**ซิ่นตา** (หรือซิ่นก่าน) และ**ซิ่นตีนจก** ปัจจุบัน สตรีล้านนาไม่ได้นิยมนุ่งซิ่นในวิถีชีวิตประจำวันอีกแล้ว เนื่องด้วยการแต่งกายแบบตะวันตกนั้นสะดวกสบายมากกว่า แต่ซิ่นก็ไม่ได้เลือนหายไป ยังคงมีการอนุรักษ์การนุ่งซิ่นมาโดยตลอด มีการสวมใส่ซิ่นในวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น งานเฉลิมฉลอง งานแห่ หรืองานที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนาที่หลายคนนิยมนุ่งซิ่นเข้าวัด รวมถึงในระดับโรงเรียนก็มีการรณรงค์ให้นุ่งซิ่นหรือแต่งกายชุดพื้นเมืองล้านนาประจำอีกด้วย (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนกุล, 2538 : 85-88)

เพราะฉะนั้น แม้ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีของโลกสมัยใหม่มากขึ้นแค่สังคมล้านนาก็ยังสนใจและให้ความสำคัญกับการนุ่งผ้าซิ่นต่างๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มสตรีหันมาร่วมตัวกันเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้ามีด้วยอันเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากความภาคภูมิใจในแง่วิถีดั้งเดิมของคนพื้นถิ่น อีกทั้งยังได้พยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดูสวยงาม ทันสมัยเพื่อโยกย้ายไปยังผู้คน นักท่องเที่ยวและกลุ่มข้าราชการต่างๆ ที่ยังให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมของตนเองหรืออย่างน้อยที่สุดอัตลักษณ์ของนุ่งห่มเสื้อผ้ายังคงได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาสมัยใหม่ต่างเข้ามา

เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมและการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มทอผ้าด้วยมืออันเป็นงานหัตถกรรมอย่างมีมนต์เสน่ห์และอัตลักษณ์ที่ควรรักษาไว้ให้นานของศิลปะการทอผ้าภาคเหนือต่อไป

การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนา

การตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนามักจะพบปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มสิ่งทอพื้นเมืองของสังคมไทยที่มีปัญหาของการไม่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างไปจากเดิม ยังคงรูปลักษณ์หรือผลิตภัณฑ์แบบเดิมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ทำให้ไม่เกิดความแตกต่างและดึงดูดผู้บริโภคให้กลับมาซื้อซ้ำ ปัญหาถัดมาคือ ปัญหาทางด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจหรือกลุ่มที่เป็นผลผลิตผ้าจะใช้กลยุทธ์เชิงรุกในการเจาะตลาดผู้บริโภค โดยการจัดตั้งร้านค้าที่เป็นศูนย์รวมของสิ่งทอพื้นเมืองภายในระดับหรือการสร้าง Platform ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองทำเป็นช่องทางออนไลน์ที่รวมสินค้าของกลุ่มสิ่งทอพื้นเมือง ทำให้ผู้บริโภคได้ สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ภาครัฐและงานวิจัยมากมายได้เสนอแนวทางและคำแนะนำช่องทาง เพื่อช่วยในการสร้าง Platform ขึ้นมาสำหรับหน่วยงานราชการที่มีส่วนรับผิดชอบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น มีหน้าที่เข้าช่วยเหลือใน ด้านการหาผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนา Platform ให้กับกลุ่มสิ่งทอพื้นเมือง ที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ง่าย ดังนั้น กลุ่มและการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต้องประชาสัมพันธ์ถึง Platform ที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึง สำหรับกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอพื้นเมืองในการจัดหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์ตั้งราคา และดำเนินการผลิตที่ต่อเนื่องเพื่อรองรับการสั่งซื้อของผู้บริโภคได้รวมถึงการต่อยอดผลิตภัณฑ์โดยการผลิตสินค้ารูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และหาจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตนเองอย่างต่อเนื่อง (ชวลลลักษณ์ อยู่แย้ม, 2562) ดังนั้น การขยายฐานการตลาดในรูปแบบใหม่มีความจำเป็นที่ต้องได้รับการจัดการและส่งเสริมอย่างรวดเร็วเพื่อลดความเสี่ยงต่อผลิตภัณฑ์ที่สวดยานและมีคุณค่าเข้าไปเป็นส่วนประสมการตลาดผ้าและทางเลือกให้กับกลุ่มผู้บริโภคใหม่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วซึ่งต้องอาศัยช่องที่เปิดโอกาสให้กับกลุ่มผ้าทอมือได้นำเสนอตัวเชิงอัตลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ดังนี้

ประการที่ 1 การพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษา หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยการตลาดในเบื้องต้น เช่น กรณีการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนาจัดทำโครงการสร้างผู้นำชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนภาคเหนือ ครอบคลุม 6 จังหวัดในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน พะเยา และ ลำพูน

ยกระดับความสามารถทางการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการและคุณภาพชีวิตของประชาชน ตอบโจทย์เรื่องผลงานวิจัยและเทคโนโลยีพร้อมใช้ที่ถูกนำไปใช้ในการสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ให้กับภาคการผลิตและบริการ และภาคธุรกิจ เพื่อแก้ปัญหาผ้าฝ้ายที่แข่งกระด้าง ให้นุ่มลื่น ช่วยป้องกันสืตีด่าง ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองให้เป็นผ้าฝ้ายที่มีคุณสมบัติพิเศษ ทั้งสะท้อนน้ำ กันยูวี ป้องกันสืตีด่าง และเนื้อผ้านุ่มลื่นขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาผ้าฝ้ายได้ตรงจุด สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์และสร้างผลิตภัณฑ์นาโนที่หลากหลาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเกี่ยวกับผ้าฝ้ายทอมือ ซึ่งเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเปิดมุมมองใหม่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติ สัมผัสขั้นตอนการผลิตผ้าทอมือที่ประยุกต์เข้ากับนวัตกรรมวิจัยล้ำยุคได้อย่างลงตัว (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), ออนไลน์) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การตลาดส่วนมากมักจะมีปัญหาและอุปสรรคด้านบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจหรือผู้ประกอบการมากกว่า 50% ไม่มีบรรจุภัณฑ์ กรณีของกลุ่มที่มีบรรจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย ด้านการตลาด มีการแข่งขันค่อนข้างสูง การตั้งราคาของแต่ละกลุ่มไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน ซึ่งช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีทั้งออนไลน์และออฟไลน์ โดยกรณีออนไลน์ มีปัญหาเรื่องการอัปเดตข้อมูลผลิตภัณฑ์และการจัดวางรูปแบบ สื่อ ส่วนกรณีออฟไลน์ยังมีการตกแต่งหน้าร้าน ยังขาดข้อมูลข่าวสารเพื่อร่วมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมจัดห่วงโซ่อุปทานการค้าที่เป็นธรรมทำให้สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาจัดทำโครงการส่งเสริมและยกระดับผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นถิ่น “Lanna Cotton Craft” เพื่อเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหายุ่งยากและยกระดับศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, 2565) เพราะฉะนั้น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐมีผลต่อการขยายการตลาดให้กับกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอด้วยมือเมืองล้านนาได้อย่างน่าสนใจที่เข้าไปเพิ่มเติมบทบาทและเสริมสร้างศักยภาพการทำธุรกิจผ่านภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าได้อย่างมหาศาลและยังมีหน่วยงานอื่น ๆ อีกมากมายที่สามารถดึงเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด กรมพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ประการที่ 2 การนำเสนอสินค้าผ่านตลาดออนไลน์ในพื้นที่จัดแสดงสินค้าทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยเฉพาะการจัดจำหน่าย ณ กลุ่มทอผ้า จำหน่ายยังสถานที่ตั้งของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคมีความพึงพอใจที่จะเข้าไปเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ณ ที่ทำการกลุ่ม อาจเป็นเพราะมีผ้าให้เลือกมากและราคาถูกกว่าซื้อจากที่อื่น สามารถสั่งทอผ้าเป็นพิเศษ เช่น หน่วยงานบริษัท โรงเรียน หรือหน่วยงานจากภาครัฐโดยส่วนใหญ่จะแวะเวียนกันมาเลือกชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อีกทั้งกลุ่มผู้ผลิตมีการจัดจำหน่ายแบบค้าส่งให้กับร้านค้าจัดจำหน่ายต่าง ๆ เพื่อจะไปจำหน่ายต่อให้กับผู้บริโภคในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ร้านค้าจัดจำหน่าย ณ ตลาดคนเดิน ซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวมาจอดรถแวะพัก เพื่อชมทัศนียภาพและหาซื้อของฝากของขวัญกันได้สะดวก ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก ณ สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่งานแสดงสินค้า ที่จัดขึ้นจะเป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น งาน OTOP งานแสดงสินค้าวัฒนธรรมจังหวัด งานแสดงสินค้าของกรมพาณิชย์ และงานกาชาด เป็นต้น (มณีรัตน์ รัตนพันธ์, 2563 : 1802-1803) แต่ถึงอย่างไรก็ตามการส่งเสริมตลาดออนไลน์ก็ยังมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันได้อีกยาวไกลหรือน้อยที่สุดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวภาคเหนือก็ยังคงได้รับโอกาสที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับผู้บริโภคได้ รวมถึงช่องทางการสื่อสารแบบเปิดเพื่อตอบสนองต่อความน่าสนใจของกลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ประการที่ 3 การพัฒนาร้านค้าออนไลน์ทั้ง LnwShop Lazada Shopee Weloveshopping และ Kaidee เป็นต้น เรียกว่า พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Commerce) หรือที่เรียกว่า อีคอมเมิร์ซ (e-Commerce) เป็นการดำเนินการซื้อขายสินค้าและบริการด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรืออินเทอร์เน็ต พุดให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือการซื้อขายกันแบบออนไลน์นั่นเองการค้าในรูปแบบ e-Commerce นั้นจะช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ลดต้นทุนและกระบวนการดำเนินงานให้น้อยลง เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการลูกค้าได้อย่างทั่วถึง ขยายตลาดได้กว้าง สามารถซื้อขายได้ทุกที่ทุกเวลา เช่น *กำหนดงบการลงทุน* เป็นสิ่งแรกที่ต้องวางแผนงบการขายสินค้า เพราะจะเป็นตัวกำหนดให้เราใช้เงินลงทุนในงบที่กำหนด ป้องกันการใช้งบบานปลาย การหาสินค้ามาขาย การหาสินค้าที่จะนำมาขายนั้นสามารถหาซื้อได้จากหลายแหล่ง ทั้งนี้ราคาและคุณภาพอาจแตกต่างกันออกไป จึงควรลงพื้นที่สำรวจสินค้าเพื่อให้ได้สินค้าที่ดีตรงกับความต้องการลูกค้ามากที่สุด หรือ

บางคนอาจจะมีสินค้าอยู่แล้วก็สามารถนำสินค้าตัวเองมาลงขายแบบออนไลน์เลยก็ได้ ช่องทางการขายสินค้า ช่องทางการขายสินค้าออนไลน์มีหลากหลายเว็บให้เลือก ซึ่งมีทั้งลงขายแบบฟรีและมีค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ต้องศึกษากลุ่มลูกค้าและการเข้าถึงให้ได้มากที่สุด การโต้ตอบกับลูกค้า เมื่อขายสินค้าแล้วต้องหมั่นอัปเดตเว็บไซต์ ให้ความรู้เคลื่อนไหวอยู่เสมอ และการโต้ตอบ ในกรณีที่ลูกค้าสอบถามมาควรตอบอย่างทันที การเก็บเงินและจัดส่งสินค้า เมื่อลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้าแล้ว ควรจัดเตรียมขั้นตอนการชำระเงินให้มีความหลากหลายเพื่อความสะดวกในการชำระเงิน รวมถึงการจัดส่งสินค้าควรระบุค่าธรรมเนียมในการจัดส่งให้ชัดเจนด้วย และบริการหลังการขาย การใส่ใจลูกค้าและรับผิดชอบหากเกิดกรณีผิดพลาด เป็นประเด็นสำคัญในการมัดใจลูกค้า ให้กลับมาอุดหนุนเราอีกในอนาคต (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2557 : 6-7) ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือพื้นเมืองมีความจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาระบบร้านออนไลน์เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ซื้อหรือกลุ่มผู้บริโภคได้ทั้งภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ที่สามารถขยายฐานสินค้าให้กว้างไกล และครอบคลุมมากที่สุด

ประการที่ 4 การไลฟ์สดทางระบบออนไลน์ต่าง ๆ เช่น YouTube Live Facebook Instagram LIVE และ TikTok เป็นต้น โดยเฉพาะวิธีการเลือกช่องทางไลฟ์สด ควรเลือกจากช่องทางที่มีผู้ติดตามมากและตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น มีฐาน Follower ใน Facebook แล้วก็จะใช้ Facebook live ในการเข้าถึงผู้ติดตามที่มากขึ้น อยากประชุมที่มีความเป็นทางการมากขึ้น Zoom หรือ Google Hangouts Meet ก็เป็นทางเลือกที่น่าสนใจ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ช่องทางสำหรับโปรแกรมง่าย ๆ ที่สามารถขายผ้าทอมือพื้นเมืองได้ เช่น Facebook เป็นแอปที่ทุกคนเข้าเป็นประจำเพื่อติดตามสถานการณ์ พูดคุยกับเพื่อนในโลกออนไลน์อยู่แล้ว เท่ากับว่ามีเพื่อนและผู้ติดตามมากกว่า โอกาสที่จะมีคนเลื่อน Feed มาเจอ Facebook Live ก็มีมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถปักหมุด Live สดขึ้นมาเป็นโพสต์แรก และสร้าง Watch Party ชวนเพื่อน ๆ มาดูพร้อมกัน ส่วน Youtube Live ก็มีความน่าสนใจ ข้อดีที่น่าสนใจกว่า Facebook Live อย่างหนึ่งคือผู้ชมที่ติดตามย้อนหลังสามารถเลือกค่าความละเอียดของวิดีโอได้ ไม่ต่างจากการดูวิดีโอใน Youtube ทัวไปเลย ส่วนข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือต้องมี 1,000 subscribers จึงจะสามารถ Live บนมือถือได้ (Content Shifu, 2564, ออนไลน์) หรือ TikTok สำหรับผู้ใช้ที่ยอดผู้ติดตามยังไม่ถึง 1,000 คน ตามที่ TikTok กำหนดเอาไว้ ในหน้าจอการใช้งานจะไม่ขึ้นปุ่มฟีดเจอร์ Live แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพอมีวิธีที่จะช่วยให้ทำการ Live ได้อยู่โดยมีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้ครับ เมื่อเข้าสู่ระบบ TikTok shop seller center เพื่อสมัครเป็นผู้ขาย หลังจากนั้นไปที่แถบ

เครื่องมือและกดไปที่คำสั่ง “ตัวจัดการไลฟ์” เมื่อกดเข้าไปแล้วทาง TikTok จะให้ผู้ใช้ทำการ Log in ด้วย Account ของตัวเองและจะพาไปยังหน้าสร้าง Live Streaming จากนั้นเมื่อผู้ใช้กลับมาที่หน้า Account ของตนเอง ก็จะพบว่ามียูทูบที่รออยู่แถบเครื่องมือด้านบน ซึ่งเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่าผู้ใช้สามารถทำการไลฟ์ได้แล้วนั่นเองครับ เมื่อสังเกตเห็นรูปตะกร้าดังกล่าวแล้วก็ให้กดไปที่ปุ่มบวกตรงแถบเครื่องมือตรงกลางด้านล่างเพื่อเพิ่มคลิป ผู้ใช้จะสามารถเลือกฟีดเจอร์ Live ได้จากแถบเครื่องมือในการสร้างวิดีโอ (DPOINT HOLDINGS CO.,LTD, ออนไลน์) แต่ถึงอย่างไรก็ตามการใช้โปรแกรมไลฟ์สดเหล่านี้อาจจะมีข้อห้ามที่ควรระวังให้ศึกษาและเข้าถึงรายละเอียดต่างที่สามารถปฏิบัติตามได้อย่างเคร่งครัดเพื่อความถูกต้องและไม่ผิดกฎหมาย

ประการที่ 5 การสร้างนายแบบ นางแบบทั้งรุ่นเล็ก รุ่นกลาง รุ่นผู้ใหญ่ และรุ่นสูงอายุให้มากขึ้นเพื่อแสดงความสวยงามของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมือง ซึ่งปัจจุบันมักนิยมนักแบบที่มีนายแบบจากหัวหน้าส่วนราชการ ดารา นักร้องมาใส่เสื้อผ้าทอมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ผู้ว่าราชการนครพนมกับนายกเหล่ากาชาดรับนายแบบ-นางแบบโชว์ความเป็นไทยสวมใส่ผ้าพื้นเมือง ในโครงการสวมผ้าไทย ใส่ผ้าขึ้น กินข้าวปิ่นโต เพื่อให้ข้าราชการทุกคนร่วมกันเป็นต้นแบบในการสวมใส่ผ้าไทยมาทำงานซึ่งจะเป็นทั้งการรณรงค์การสวมใส่ผ้าไทยสนับสนุนและเผยแพร่ภูมิปัญญาผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดนครพนมที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ให้ดำรงอยู่เป็นความภาคภูมิใจของคนนครพนม (หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์, ฉบับวันที่ 1 เมษายน 2566) นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก เป็นประธาน กับภรรยา นางวัชรินทร์ จิตวิเศษ นายกเหล่ากาชาดพิษณุโลก ร่วมนำเดินแบบผ้าไทยด้วยชุดผ้าไหมไทยลายขอเจ้าฟ้าสิริวัฒนธรฯ สีม่วงคราม อย่างงดงาม ส่วนหัวหน้าส่วนราชการทั้ง 9 อำเภอต่างก็แต่งกายผ้าไทย โดยเฉพาะผ้าลายดอกปิบ ซึ่งเป็นลายผ้าประจำจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งบรรยากาศการเดินแบบครั้งนี้แต่ละคนเดินแบบเหมือนมืออาชีพทีเดียว โดยเฉพาะท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก ที่เรียกความสนใจแก่ผู้มาร่วมงานเป็นอย่างมาก (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, ฉบับวันที่ 27 มีนาคม 2564) ซึ่งส่วนมากจะเป็นโครงการส่งเสริมและการจัดแสดงสินค้าผ้าพื้นเมืองตามลักษณะจังหวัดต่าง ๆ ที่ได้รับความสนใจและประชาชนเข้าร่วมงานอย่างมากมาย ทั้งนี้ การสร้างนายแบบที่ดีที่สุดก็คือพ่อเมืองและแม่เมืองของจังหวัดจะทำให้หัวหน้าส่วนราชการต่างเข้าร่วมในกิจกรรมประเภทดังกล่าว นอกจากนี้ ในสังคมล้านนามักจะเห็นบุคลากร ข้าราชการ และผู้นำท้องถิ่นมักนิยมใส่เสื้อผ้าพื้นเมืองไปทำงานที่สามารถเห็นได้โดยทั่วไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามการสร้างนายแบบอาจต้องได้รับการสร้างตัวแบบให้มากขึ้น เช่น เด็กเล็ก ๆ เด็กโต ซึ่งโรงเรียนทั้งเทศบาล โรงเรียนเอกชน

และโรงเรียนรัฐทั่วไปจะมีนโยบายการใส่เสื้อผ้าพื้นเมืองในทุกวันศุกร์อันเป็นนายแบบรุ่นเล็กได้เป็นอย่างดี อีกทั้งดารานักร้องหรือศิลปินต่าง ๆ ควรได้รับการสวมใส่ขยายฐานลูกค้าได้มากขึ้น เป็นต้น ดังนั้น การสร้างนายแบบ นางแบบจะต้องครอบคลุมทั้งหมดทั้งรุ่นเล็ก รุ่นกลาง รุ่นใหญ่ และรุ่นสูงอายุให้เกิดกลุ่มลูกค้าใหม่ได้อย่างน่าสนใจต่อไป

สรุป

การส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนาเป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดกิจกรรมทางลักษณะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่น แม้ว่าการทอผ้าพื้นเมืองโดยมากจะถักทอกันโดยกลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มสตรีต่าง ๆ อันมีศักยภาพในเชิงหัตถกรรมสร้างสรรค์อย่างมากผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้าไปช่วยสร้างความเข้มแข็งของการออกแบบลวดลาย รูปแบบ สีสันท์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ ได้มากยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้รับการผลิตผ้าทอมือแบบล้านนาอย่างมากก็ตาม แต่การผลิตที่ไร้การตลาดอย่างมีประสิทธิภาพจะไม่ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการรักษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญาได้มากเท่ากับอาชีพอย่างมั่นคงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้ ผู้เขียนเห็นว่า การให้ความสำคัญกับกลไกการตลาดที่สามารถเคลื่อนไปสู่แรงจูงใจในเชิงอาชีพได้อย่างแท้จริงอาจจะต้องเสริมสร้างระบบการตลาดที่มั่นคงและเข้มแข็งได้ตรงกับความต้องการของลูกค้าทั้งเก่าและใหม่ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐกับสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตลาดการแสดงสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ให้มากขึ้น การพัฒนาร้านค้าออนไลน์การไลฟ์สดทางระบบออนไลน์ต่าง ๆ และการสร้างนายแบบให้มากขึ้นเพื่อแสดงความสวยงามของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองล้านนาได้มากขึ้น ซึ่งเชื่อว่าหากสามารถพัฒนาระบบต่าง ๆ ได้จะสามารถยึดเอาความสำเร็จในการวางแผนการตลาดได้อย่างน่าอัศจรรย์และนำไปสู่ความน่าสนใจของการผลิตสินค้าแบบผสมผสานกันได้อย่างลงตัวจนเกิดคุณค่าต่อการนำเสนอให้กับคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอดเจตนารมณ์ในเชิงอาชีพของคนรุ่นต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2557). *คู่มือลัด เปิดร้านค้าออนไลน์ได้ด้วยตัวคุณ*. กระทรวงพาณิชย์.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.(2563). *เครื่องมือทางการตลาด 4P*, สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.dip.go.th/th/category/2020-05-23-11-52-18/2020-10-08-11-06-55>
- ชวัลลักษณ์ อยู่แย้ม. (2562). การพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับสิ่งทอพื้นเมือง จังหวัดเพชรบุรี. *ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชียงใหม่นิวส์. (2561). *ภูมิปัญญาผ้าพื้นเมือง ล้านนา มากกว่ามูลค่าคือชีวิตที่มีรากเหง้า*. วันที่ สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/755594>
- ด็อบบี้เท็กซ์. (2566). *เสน่ห์ของศิลปะการทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองของไทยในอดีตและปัจจุบัน*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.dobbytextfabric.com/blogrp-ผ้าฝ้ายพื้นเมือง>
- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนกุล. (2538). ดินจกเชียงใหม่ จากอดีตที่ผ่านเลย. *วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 5. 85-88.
- มณีรัตน์ รัตนพันธ์. (2563). *แนวทางการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอรั่มไทร. รายงานการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 11. The 11th Hatyai National and International Conference. วันที่ 17 กรกฎาคม 2563 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*.
- มานพ ชุ่มอ่อน. (2553). *การพัฒนากระบวนการจัดการทางการตลาดในผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ กรณีศึกษา : กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.
- หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์. (2566). *เจ๋งสุดๆ!ผู้ว่าฯนครพนมควงนายกกาชาดรับทนายแบบ-นางแบบโชว์ความเป็นไทยสวมใส่ผ้าพื้นเมือง*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.naewna.com/local/721424>
- หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2564). *ผู้ว่าฯ 'พิษณุโลก' เดินแบบชุด 'ผ้าไหมไทย' ลายขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/929538>

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. (2565). “มทร.ล้านนา” เปิดตัว “Lanna Cotton Craft” ยกระดับผ้าทอพื้นถิ่นภูมิปัญญาดั้งเดิม. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://siamrath.co.th/n/347251>

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). สวทช. หนุนนวัตกรรม เพิ่มมูลค่าผ้าทอล้านนา. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566. จาก : https://www.nstda.or.th/home/news_post/20190130-lamphun-brand/

อลิศรา ธรรมบุตร พัชราวรรณ อัจหาญและ ทศนียา นิลฤทธิ์. (2564). กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดผ้าไหมทอมือพื้นถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ. 2 (2), (กรกฎาคม – ธันวาคม) : 1-13.

Content Shifu. (2564). *How to Live 101 : วิธีไลฟ์สดง่ายๆ ให้ดูดีแบบมืออาชีพ*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://contentshifu.com/blog/live-streaming-guide>

DPOINT HOLDINGS CO.,LTD. *TikTok Live มีกฎและข้อห้ามอะไรบ้างในการไลฟ์ขายของ*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.maxideastudio.com/blog/tiktok-live-with-prohibition/>

อปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

APARIHANIYADHAMMA WITH PUBLIC PARTICIPATION

หทัยรักษ์ สุโพธิ์ทอง

Hatairuk Suphorthong

บริษัท บลูโอเชียน อินเตอร์เทรด จำกัด

Blue Ocean Intertrades Company Limited

Corresponding Author E-mail: hatairuk.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนออปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เหมาะสมสำหรับใช้ในบริหารจัดการบ้านเมือง ร่วมกับประชาชนให้สิทธิกับประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเอง ปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

คำสำคัญ: อปริหานิยธรรม; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This article focuses on the Aparihaniyadhamma with Public Participation. The objectives were to study the application of Buddhist principles and people's participation in good governance. it is appropriate to use in the administration of the country with the people, giving people the right to participate in the process of making policies and issuing laws that will affect themselves. Fulfill the principle of shared responsibility that will help prevent deterioration lead to prosperity.

Keywords: Aparihaniyadhamma; Public Participation

บทนำ

การปกครองของไทยในอดีตเป็นรูปแบบรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และผู้บริหารท้องถิ่นส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้งจึงทำให้ขาดอำนาจในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แล้ว จึงมีการปรับปรุงรูปแบบโดยเพิ่มหน้าที่และกระจายอำนาจด้านการเงิน การคลัง งบประมาณ และการจัดเก็บภาษีต่างๆ มากขึ้น และเพิ่มมิติใหม่ในการควบคุมตัวผู้บริหารท้องถิ่นโดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วม โดยส่วนกลางก็ยังมีกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินการของท้องถิ่น ผ่านคณะกรรมการระดับต่างๆ ในรูปแบบไตรภาคี ทำให้การใช้อำนาจจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เกิดดุลยภาพที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้รับรองสิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในอันที่จะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมาตรา 5 ได้บัญญัติรับรู้และรับรองลักษณะของการที่บุคคลรวมตัวกัน ประชุมปรึกษากันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลขึ้นในแต่ละพื้นที่ (ประสาน บุญโสภณ, และคณะ, 2552: 1)

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ มีหลักการสำคัญที่ให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง การดำเนินกระบวนการใดๆ ในระบอบประชาธิปไตย จะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นในรูปแบบของประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้มากขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งจะทำให้ปัญหา และความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนองด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นการส่งเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บทความนี้จึงขอนำเสนอข้อพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยมีการนำเสนอ แนวความคิด รูปแบบ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ

หลักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง และในการตรวจสอบ รวมถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง และในการตรวจสอบของประชาชนในสังคมไทย บทสรุปและข้อเสนอแนะ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลเป็น

รูปธรรมต่อไป

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนศึกษารวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง ในการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม คำถามของบทความนี้คือ อภิธานียธรรมคืออะไร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอะไรบ้าง และเราจะประยุกต์ใช้อภิธานียธรรมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างไร เรามาทำการศึกษากันในแต่ละประเด็น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

เนื้อหาของบทความ

เนื้อหาของบทความประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ส่วน คือ หลักการบริหารนิยมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เรามาทำการศึกษากันในแต่ละประเด็น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

อภิธานียธรรม

ผู้เขียนได้รวบรวมความหมายเกี่ยวกับอภิธานียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องการมีส่วนร่วม พร้อมยกตัวอย่างที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมไว้ โดยมีสาระดังนี้

1. ความหมาย อภิธานียธรรม 7 คำว่า “อภิธานียธรรม” (อ่านว่า อะปะริทานิยะธรรม) แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันสรุปก็คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ (กัลยาณมิตร: ออนไลน์)

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าว อปทานิยธรรม 7 ของกษัตริย์วชิ หรือ วชิอปริหานิยธรรม 7 (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง (ที่.ม.10/68/86, อ.ส.ต.ก.23/20/18)

1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววชิ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

5) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุคคร่าชื่นใจ

6) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวชิ (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

7) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

อปทานิยธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวชิทั้งหลายผู้ปกครองรัฐ โดยระบอบสามัคคธรรม (republic) ซึ่งรัฐคู่อารยอมรับว่า เมื่อชาววชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะการใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแยกให้แตกสามัคคี

2. อปทานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรม ว่าด้วยอปทานิยธรรมที่สารนทเจดีย์ ความว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารนทเจดีย์ (อ.ส.ต.ก.อ.3/21/166) เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจฉวีหลายองค์ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นดังนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอปทานิยธรรม 7 ประการ(ที่.ม.อ.2/134-136/116-128) แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น

ทูลรับสนองพระดำรัสแล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม 7 ประการ อะไรบ้าง คือ

1) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญ อย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง (ที.ม.อ.2/136/126)

2) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ

3) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม (ที.ม.อ.2/134/118)

4) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

5) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมาริให้อยู่ร่วมด้วย

6) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

7) พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ และใส่ใจอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่”

จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารภนาให้กษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลายในแคว้นวัชชีมีความสามัคคีปรองดองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงทรงประทานหลักธรรมเรื่องอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการ หรือก็คือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการไว้ให้นำไปปฏิบัติเพื่อความผาสุกของชาววัชชี จะได้มีแต่ความเจริญ ไม่พบกับความเสื่อมเลย แม้ศัตรูจะมารุกรานก็ยากจะเอาชนะได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญปี 60 ว่าประชาชนสามารถมีสิทธิในการมีส่วนร่วม อันประกอบด้วย รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทาง กำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิทางตรงไว้อย่างไรบ้าง โดยมีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการที่สาธารณชนมีความเป็นห่วงกังวล มีความต้องการและมีทักษะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ความหมายในอีกลักษณะคือ การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (ปาริชาติ: 2543) การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทักษะ และมีส่วนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง ปัญหาและความต้องการของประชาชนจึงจะได้รับการตอบสนองด้วยการมีส่วนร่วม และเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (บวรศักดิ์: 2545) จุดมุ่งหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับประชาชน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนได้รวบรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย มีสิทธิในหลายประเด็นที่ได้รับการรับรองไว้ไม่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ เพียงแต่บรรยากาศและแนวทางการปกครองของรัฐบาลทหาร อาจทำให้รู้สึกได้ว่า สิทธิที่เขียนไว้เป็นตัวอักษรนั้นไม่ได้เป็นจริงสักเท่าไร ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ สิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเอง ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน เขียนคำว่า "มีส่วนร่วม" ไว้ถึง 22 ครั้ง มากกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ซึ่งเขียนไว้ 9 ครั้ง แต่เป็นรองรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ที่เขียนไว้ 34 ครั้ง ซึ่งในความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่ค่อยรู้ว่า รัฐธรรมนูญได้รับรอง

สิทธิให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง เรามาดูว่ารัฐธรรมนูญกำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิทางตรงไว้อย่างไรบ้าง (iLaw: ออนไลน์)

1) รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้เขียนได้รวบรวมจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งด้วยกัน โดยสังเขปดังนี้ ตาม *มาตรา 43* บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือดเว้นไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อผลเสีย และหน่วยงานรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอขึ้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย *มาตรา 133* ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหน้าที่ของรัฐต่อสภาผู้แทนราษฎรได้ *มาตรา 254* ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นได้ โดยรัฐธรรมนูญยังไม่ได้กำหนดจำนวนรายชื่อที่ต้องใช้ไว้ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และจะต้องมีกฎหมายออกมากำหนดหลักเกณฑ์ต่อไป และ *มาตรา 256* ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้

2) รัฐกับการจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากสิทธิโดยตรงที่ประชาชนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อที่จะเสนอกฎหมายและนโยบายแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอีกหลายเรื่อง หลายประเด็น ดังนี้ ตาม *มาตรา 57 (1)* รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย *มาตรา 57 (2)* รัฐต้องอนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ด้วย

มาตรา 63 รัฐต้องจัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งกลไกส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต *มาตรา 65* ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน *มาตรา 68* รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่หลักธรรม ต้องมีมาตรการป้องกันการบ่อนทำลาย และต้องส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมดำเนินการดังกล่าวด้วย *มาตรา 74* รัฐต้องจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ หรือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพลูกจ้าง

และนายจ้าง ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มาตรา 78 รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน

มาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ มาตรา 252 ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือวิธีอื่นก็ได้แต่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย มาตรา 253 ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เปิดเผยข้อมูลและรายงานผลให้ประชาชนทราบ และมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย มาตรา 257(3) การปฏิรูปประเทศต้องทำให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ มาตรา 259 กฎหมายว่าด้วยขั้นตอนและแผนการปฏิรูปประเทศ ต้องระบุถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

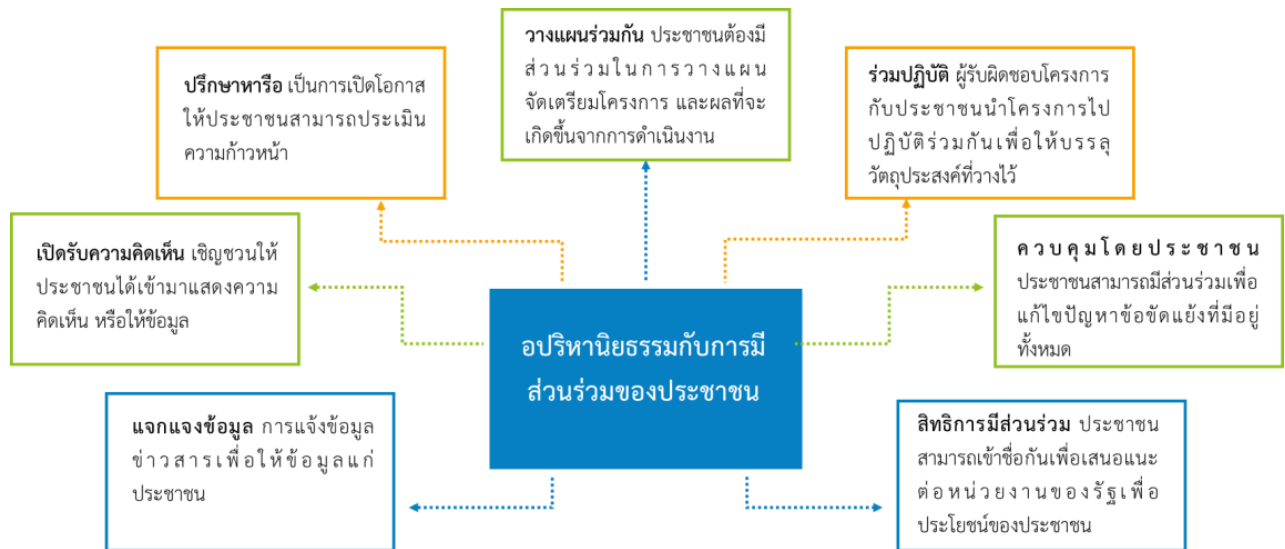
3) รัฐกับการรับฟังความคิดเห็นประชาชน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน อีกอย่างน้อย 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ มาตรา 58 การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ฯลฯ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้อง ก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ มาตรา 65 ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน มาตรา 77 ก่อนการออกกฎหมายทุกฉบับ รัฐต้องจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นต่อประชาชน มาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ

ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญปี 60 ซึ่งเป็นสิ่งที่เราในฐานะประชาชนควรที่จะต้องศึกษาว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิอะไรบ้าง ทีนี้เรามาดูกันว่า เราสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนกันได้อย่างไรบ้าง

การประยุกต์ใช้อปธานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

อปธานิยธรรมนี้เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้คือ อปธานิยธรรมสำหรับหมู่ชนและการบริหารบ้านเมือง เป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว มี 7 ประการคือ ผู้เขียนได้นำหลักอปธานิยธรรมมาประยุกต์ใช้กับการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) แจกแจงข้อมูล โดยการแจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน เช่น แถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น
- 2) เปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อมูล เช่น การจัดทำแบบสอบถาม การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แสดงความคิดเห็นระหว่างบรรยาย เป็นต้น
- 3) ปรีกษาหารือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม สัมมนาและการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น
- 4) วางแผนร่วมกัน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง การเจรจาหาทางประนีประนอม เป็นต้น
5. ร่วมปฏิบัติ ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้
6. ควบคุมโดยประชาชน ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ การทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น
7. สิทธิการมีส่วนร่วม ประชาชนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการใดอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือดเว้นการดำเนินการต้นจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน

ภาพที่ 1 อปริทานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุป

สามารถนำกติกาทางสังคมที่มานี้มาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารงานเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้มีความสามัคคีกันทั้งในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ และตำบล และคำสอนของศาสนาพุทธที่ควรจะได้นำมาใช้ก็คือ อปริทานิยธรรม 7 ซึ่งธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง และประชาชนคือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่างๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหات่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกันหรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง

ไม่บัญญัติหรือลบล้างข้อบัญญัติต่างๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติมไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้และไม่เหยียบย่ำลบล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนานดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก ไม่ข่มเหงสตรีเป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุก

เราให้เรารักษาความดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชนไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งาม ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญาน.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญาน.
- พระครูสมุห์ไพฑูรย์ พนมสวดย และคณะ. (2562). *การบริหารสมัยใหม่กับการบริหารเชิงพุทธศาสตร์*. วารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์. 3 (2) (กรกฎาคม – ธันวาคม).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรพันธ์ อธิปัตติ, อัญชลี จตุรานน. (2555). *พุทธศาสนากับการบริหารความหมายของคำว่า การบริหาร*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระมหาจุฑิชัย วชิรเมธี. (2551). *คนสำราญ งานสำเร็จ*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์
- พระมหาศรีอรุณ คำโท. (2559). *พุทธวิถีทางการบริหารสำหรับองค์กรภาครัฐสมัยใหม่*. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 3 (3) (สิงหาคม-ธันวาคม).
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ชาย สัญญาวิวัฒน์. (2550). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ การบริหารจัดการแนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยโพสต์. *เจริญอธิปัตติ 4 ทำให้อายุยืน*. สืบค้น 8 มีนาคม 2564, จาก <https://www.posttoday.com/dhamma/278219>.
- iLaw. *รัฐธรรมนูญ 2560 ให้เรามีส่วนร่วมเรื่องอะไรได้บ้าง*. สืบค้น 8 มีนาคม 2564, จาก <https://ilaw.or.th/node/4697>.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.